

Crnogorski glasnik

GODINA X. _ BROJ 58. _ SRPANJ-KOLOVOZ / JUL-AVGUST_ 2009.

PETROVDANSKI SABOR NA PLATKU	4
DAN DRŽAVNOSTI CRNE GORE	
Svečani prijem u Zagrebu	12
Svečana akademija u Rijeci	14
Položeni vijenci partizanima na Maloj Učki	15
Projekcija filma „Trinaesti jul“	15
Tribina „Crnogorska sadašnjost“	15
DANI KULTURE POSVEĆENI DANU DRŽAVNOSTI	
Promocija knjige „Tin Ujević i Crna Gora“	16
Izložba Ikona	16
352 GODINE OD DOSELJAVANJA U PEROJ	
Opet će nam braća doći ...	17
POSJETA CRNOGORSKOM DOMU	
Posjeta novog ambasadora Crne Gore	18
IZ CRNE GORE I SVIJETA	
Aktivnosti Društva „Morača“ iz Kranja	19
Ljetnja škola „Crna Gora moja postojbina“	20
OSVRTI, VIDENJA, PRIKAZI	
Istorija crnogorske književnosti	21
Likovi koji određuju naš svijet	21
... NAJLJEPŠE JE ĐAČKO DOBA	
Sjećanja na školovanje u Crnoj Gori	22
ZAVIČAJNI TURIZAM	
Ekskurzija u Crnu Goru	27
GALERIJA „MONTENEGRINA“	
Izložba „NACIONALNI PARKOVI CRNE GORE“	33
Karikature Luke Lagatora na internetu	35
ANEGDOTE	36
CRNOGORSKI MOZAIK	
Međunarodno priznanje Crne Gore	38
DAR	42
LJETNJA ŠKOLA NA IVANOVIM KORITIMA	43
NOVI NASLOVI	43
NACIONALNI PARKOVI CRNE GORE	44

Čestitamo

Petrovdan

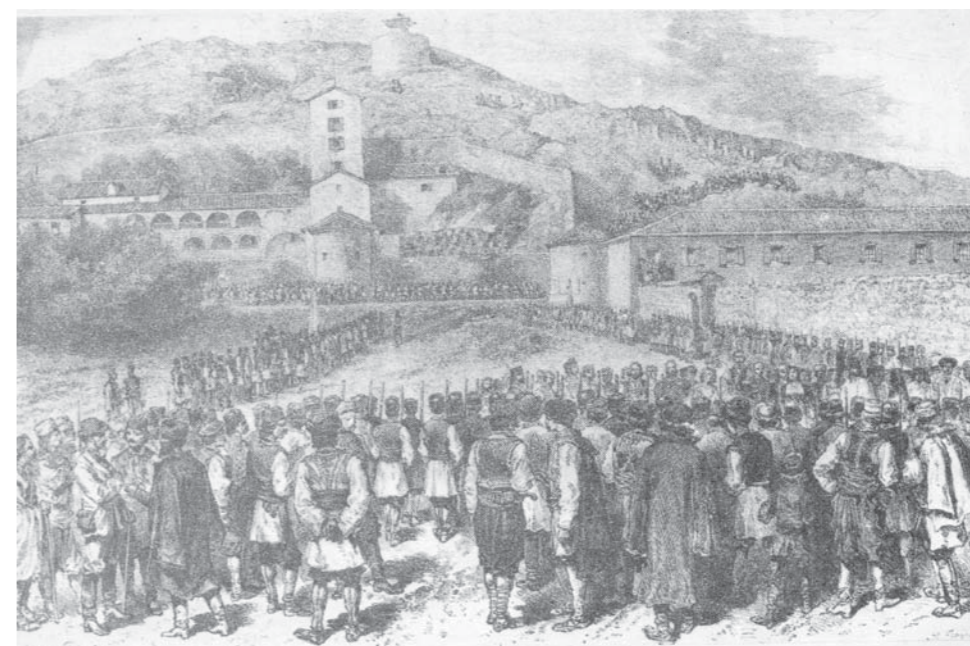
Dan državnosti
Crne Gore

Dan ustanka
crnogorskog
naroda
protiv fašizma

Crnogorska zastava
iz bitke na Vučjem dolu

Opštencrnogorski Zbor

Skup pred Cetinjskim manastirom
(rad slikara R. Ferdinandusa iz 1875. godine)

Opštencrnogorski Zbor – na kojem je pravo učešća imao svaki Crnogorac (a Crnogorac bi postajao i onaj koji bi bio primljen u Zbor, jer se nacionalna pripadnost izjednačavala sa zbarskom pripadnošću!) – u crnogorskom plemenskom društvu predstavljao je instituciju čije su odluke bile obavezne za cijelu Crnu Goru. Nadrastajući i bratstveničke i nahijske podjele, Zbor je poprimao i upravne i političke i državotvorne odlike, budući da su na njemu raspravljana pitanja i iz unutrašnjeg i iz spoljnog života zemlje: na Zboru je potvrđivan testamentom određeni novi vladika i gospodar Crne Gore; na Zboru je na primjer zakletvom prihvaćen „Zakonik“ u vrijeme Petra I; na Zboru se odlučivalo o otpočinjanju rata ili o „uglavljivanju“ mira; Zbor je bio garant crkvene imovine, a najveću kaznu, zapravo nečiju moralnu osudu (jer je obavezivala sve saplemenike), u tadašnjem crnogorskom društvu predstavljalo bi isključivanje iz Zbora.

Osim opštencrnogorskog Zbora, u naročitim prilikama bi se okupljao i glavarski zbor Crne Gore, a njegove odluke, kao i odluke nahijskih, plemenskih, bratstveničkih i seoskih zborova, podlijegale bi sankcijama Zbora, što je odražavalo suštinu plemenske demokratije u Crnoj Gori. Iako je posljednju zvaničnu skupštinu narodnih glavara (na kojoj su izvršene reforme u državnoj upravi) sazvaio knjaz Nikola 1879. godine na Cetinju, tradicija zborovanja kod Crnogoraca nije nikad prestajala. Najbolja potvrda za to je na Petrovdanskim okupljanjima 1941. godine plebiscitarno prihvaćena, i već sutradan sprovedena u djelo, odluka o dizanju najmasovnijeg antifašističkog ustanka u Evropi.

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske tradiciju okupljanja Crnogoraca u Hrvatskoj na Petrovdan nastavlja ove godine Petrovdanskim saborom na Planku, u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke.

PETROVDANSKI SABOR NA PLATKU

Druge subote u sedmom mjesecu Crnogorci iz Hrvatske i Slovenije su se okupili na Platku nedaleko od Rijeke – na **Petrovdanskom saboru**, tradicionalnom godišnjem skupu koji vuče korijene još iz 11. stoljeća. Na tim su se davnim saborima birali vladike, donosile se odluke o početku rata ili sklapanju mira, o suradnji sa susjedima. Petrovdanski sabor – u čijem sklopu se obilježava i Dan opštenarodnog oružanog ustanka crnogorskog naroda, a od 2006.g. i Dan državnosti Crne Gore – danas je prilika za susret s prijateljima koji dijele zajedničko porijeklo. Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Rijeke je i ove subote (11.07.) bila organizator ovogodišnjeg skupa Crnogoraca i prijatelja Crne Gore. Skupu su, između ostalih članova i brojnih gostiju iz Crne Gore, Slovenije, Grada, Županije, prisustvovali: izaslanik predsjednika države Crne Gore g. Filipa Vujanovića g. Ivan Leković savjetnik za vanjske poslove Crne Gore; izaslanik predsjednika skupštine Crne Gore g. Ranka Krivokapića g. Obrad Stanišić; izaslanik predsjednika vlade Crne Gore g. Mila Đukanovića g. Goran Rakočević, Ambasador Crne Gore u Hrvatskoj; predsjednik Koordinacije vijeća Crnogorske nacionalne manjine u RH g. Veslin - Aga Simović; predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske g. Radomir Pavićević; predsjednici crnogorskih udruženja iz Republike Slovenije i Republike Hrvatske.

Sve prisutne pozdravio je i zaželio im dobrodošlicu predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke g. Jovan Abramović, a potom je dao riječ predsjedniku Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske g. Radimiru Pavićeviću, koji je govorio o značaju ovih datuma koje slavimo i pamtimo, te o cjelokupnom radu Zajednice u proteklom periodu.

Riječ dr. sc. Radomira Pavićevića:

OD ZAJEDNICE SE NE ŽIVI NEGO SE ZA NJU ŽIVI

„Srećan Vi Sabor Crnogorci!

Dragi prijatelji! Poštovane dame i gospodo!

Pozdravljajući vas sve, dozvolite da najprije najtopliju dobrodošlicu poželim našim cijenjenim i dragim gostima, koji su svojim prisustvom uveličali naše ovogodišnje druženje.

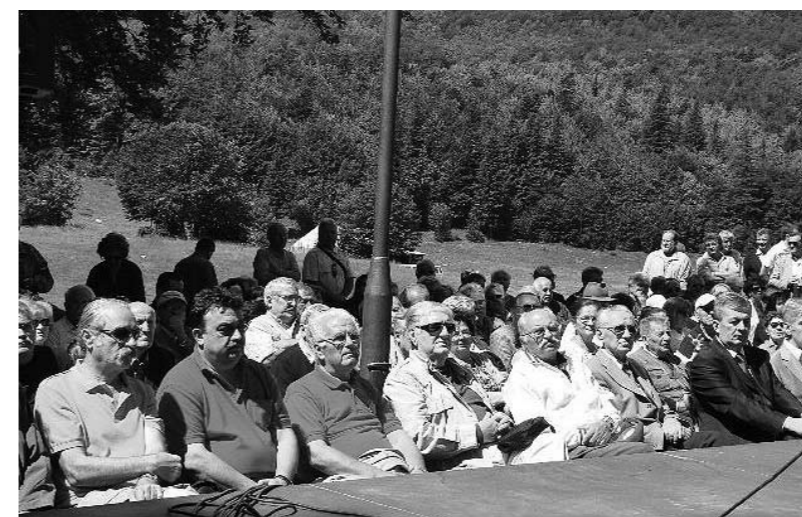
Na prvom mjestu, pozdravljam gosp. Ivana Lekovića, izaslanika Predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića.

Zatim, pozdravljam gosp. Obrada Stanišića, izaslanika Predsjednika parlamenta Crne Gore Ranka Krivokapića.

Posebna pozdrav upućujem Njegovoj Ekselenciji Goranu Rakočeviću, osobnom izaslaniku premijera Mila Đukanovića i novom ambasadoru naše Crne Gore u našoj Hrvatskoj. On je prvi put danas s nama. Sve nas koji smo ga upoznali već je osvojio svojim ljudskim nastupom, znanjem i entuzijazmom. Time se, nakon gosp. Branka Lukovca, pokazuje kontinuitet izuzetno važne, upravo povlaštene, pozicije koju Hrvatska s pravom uživa u međunarodnoj politici Crne Gore. Uvjeren sam da smo svi spremni da mu nesebično pomognemo da svojim djelovanjem dalje ojača i obogati suštinski važne veze između naše dvije suverene i evropske države. Kao što znam i to da od njega možemo očekivati značajnu pomoć i u realizaciji naših programa jer je sjajan poznavalac kulturnih vrijednosti Crne Gore, o čemu svjedoči njegova bogata dosadašnja karijera (uz ostale diplomatske i međunarodne dužnosti bio je i direktor Crnogorske televizije i Ministar kulture).

Pozdravljam predstavnike Grada Rijeke i Primorsko-goranske županije. Pozdravljam prijatelje iz susjednih država. Pozdravljam sve učesnike programa.

Posebnu radost svim nama predstavlja činjenica da su već gotovo 10 godina na svim našim manifestacijama prisutni slovenski građani porijeklom iz Crne Gore, okupljeni u svojim društvima „Morača“ i „Izvor“.

Naša okupljanja bila bi suštinski okrnjena da sa nama nisu i naši dragi Perojci. Oni su za nas moralni podstrek da vodimo računa o svojim historijskom korijenima, da temeljito i sistematski istražujemo i obogaćujemo naše poznavanje sudbine crnogorskoga bića na ovim prostorima još od najranijih naseljavanja početkom 15. stoljeća.

Dragi prijatelji,

Po 17. put ova Zajednica, čuvajući najbolju republikansku tradiciju svog slobodarskoga matičnog naroda, održava Petrovdanski sabor, vjekovno okupljalište Crnogorskog naroda. Ujedno obilježavamo i 13. jul, dan državnosti naroda koji je znao ne samo čuvati sebe, svojim junaštvom, nego i u svojim najvišim dostignućima druge čuvati od sebe, svojim obrazom.

Petrovdanski sabor za nas je vazda bio, kao i za naše časne pređe, ne samo svečarski dan nego i dan duhovne sabranosti, prilika da se barem kratko osvrnemo na učinjeno i zamislimo nad onime što nam je činiti.

I ovog puta možemo konstatirati: NZCH i njena udruženja ojačana su povećanjem broja pripadnika crnogorskog bića, novim članovima.

U protekloj godini naša udruženja organizirala su preko 20 izložbi, u više od 10 gradova širom Hrvatske. Okupljanjem mladih u nekoliko udruženja stvaramo nukleuse folklornih i dramskih sekcija. Izdali smo 12 lijepih knjiga, sami ili sa suizdavačima Maticom crnogorskom, „Antibarbarusom“ iz Zagreba, „Plimom“ iz Ulcinja, kao i s Hrvatskim građanskim društvom. Od naših biblioteka ovom prilikom izdvajam biblioteku „Luča“, u kojoj smo objavili četiri vrhunske knjige, koje su važan znanstveni prilog jačanju intelektualnoga i demokratskog potencijala crnogorskog korpusa. Također, izdvajam i knjigu, kojoj smo posvetili osobitu pažnju, „Tin Ujević i Crna Gora“, kao naš doprinos podsjećanju na žive kulturne veze između dvaju naroda, a time i kao zalog jačanju i obogaćivanju tih veza danas. Najveći dio tih knjiga predstavljen je, ili će biti predstavljen, u gradovima - sjedištima naših udruženja, uz učešće hrvatskih književnika i intelektualaca iz tih sredina.

Dani crnogorske kulture, koje organiziramo šestu godinu zaredom, sadržajna su okosnica

naših kulturnih programa, sretno pronađen oblik njegovanja naše kulturne autonomije i jačanja naše nacionalne samosvijesti, kvalitetnog predstavljanja crnogorskih umjetničkih vrijednosti (glazbenih, slikarskih, kiparskih, kazališnih, filmskih) građanima Hrvatske. To je naš način integracije u hrvatsko društvo, koji je prepoznat i priznat kao model koji bi mogle slijediti i druge crnogorske iseljeničke grupacije u Evropi, uz potporu službenih i kulturnih institucija Crne Gore.

Toliko o prošlosti. A što nam je činiti?

Nedavno sam svim udruženjima i članovima uputio pismo, u kojem sam izložio svoja razmišljanja i prijedloge o unapređenju našeg rada. Vjerujem da moji prijedlozi mogu poslužiti za plodnu

razmjenu mišljenja i za zajedničko utvrđivanje stavova, s kojima bismo mogli još uspješnije negoli do sada krenuti u slijedeću fazu u kojoj trebamo dovršiti okupljanje većeg broja, ako ne i svih, pripadnika naše nacionalne zajednice oko udruženja.

Moje su vam osnovne preokupacije poznate, iznosim ih već godinama, i od njih ne odustajem, a svode se na temeljno pitanje: **kako kvalitetno ostvarivati ključni zadatak očuvanja i razvijanja naše kulturne autonomije.**

Ovom prilikom izdvajam najvažnije:

Prvo, da bi naše udruge **povećale broj članova i okupile sve pripadnike naše manjine kao i sve koji su porijeklom iz Crne Gore**, smatram primjerenom organizacijskom mogućnošću – budući da ima manjih mjesta i sredina, u županijama u kojima djeluju naša udruženja, u kojima nema dovoljno ljudi da se u njima organiziraju udruženja – da se u **jedno županijsko udruženje okupe svi pripadnici naše manjine iz jedne županije**. Ovaj prijedlog stvara mogućnost da programi koje realiziramo budu dostupni građanima u svim gradovima. Da širi krug u njima bude demokratski okupljen i da učestvuje u koncipiranju i realizaciji programa, a ne da pojedinci osnivanjem minornih udruženja pokušavaju mimo Ustavnog zakona o manjinama raditi posao institucija dvije države. Vi znate da svi statuti naših udruženja i Zajednice daju mogućnost svima koji žele da rade i da budu članovi. Od zajednice se ne živi nego se za nju živi.

Prijedlog iznosim s punim uvjerenjem da bi odluka o osnivanju jednog udruženja za čitavu županiju mogla zadovoljiti naše potrebe za povećanjem broja članova, za personalnim snaženjem koje će **svaku našu sredinu učiniti sposobnom da realizira neophodne programe**, koje će predstaviti po gradovima u županiji, u kojima živimo, i tako osigurati stabilnu kulturnu autonomiju.

Drugo, plediram za to da se u okviru svakog udruženja obnovi rad ili osnuju sekcije (odbor, povjerenstvo) za socijalna pitanja s namjerom da pomognu pripadnicima naše manjine koji su sami oko rješavanja njihovih problema, koristeći institucije grada u kojem oni žive isključivo preko vijeća. Posebno bih naglasio brigu o onima koji su bolesni i stari i koji nemaju potomstva.

Treće, Dani Crnogorske kulture su definirani prije šest godina, ali još uvijek se ne održavaju u svim gradovima u kojima postoje naša udruženja. Oni su zamišljeni kao zajednički programi ove Zajednice i Ministarstva kulture Vlade Crne Gore. Nadam se da ćemo uskoro s Ministarstvom potpisati i sporazum, sa svim detaljima o utvrđivanju i provedbi kvalitetnih kulturnih programa.

Četvrto, usporedo s takvom suradnjom, može se i treba uspostavljati i razvijati politika povezivanja gradova dviju država.

To je i obaveza ne samo naših udruženja po gradovima nego i njihovih vijeća. Često ističemo da smo most suradnje i prijateljstva između Hrvatske i Crne Gore, pri čemu uvijek moramo voditi računa o tome da precizno znamo svoje mjesto u tom povezivanju, da ne dozvolimo da do izražaja dođu privatni interesi i osobne ambicije pojedinaca (čega je, nažalost, bilo i još ima).

Peto, naša je obaveza da damo doprinos podizanju kulturnog nivoa sredina u kojima živimo, čime ostvarujemo svoju prepoznatljivost bez asimilacije. Ne može se dovoljno naglasiti činjenica da je najpouzdaniji kriterij uspješnosti našeg djelovanja, u svim našim sredinama, puna suradnja udruženja i vijeća, u ostvarivanju ne samo naše kulturne autonomije, nego i unapređenja kvalitete života naših sredina, zajedno sa svim drugim društvenim akterima u mjestima u kojima živimo. Samo se tako može suzbiti stalna opasnost od sektaštva i samozadovoljstva, s jedne strane, kao i od pokušaja destrukcije i dezintegracije zajednice, s druge strane.

Šesto, naša programska suradnja ostvaruje se s Perojem, „Moračom“, „Izvorom“, s manjinama u Hrvatskoj i Crnoj Gori. Želimo je programski proširiti na sva udruženja koja žele s nama raditi. Želimo po uzoru na velike narode obnoviti Svjetsku asocijaciju, uz oslonac na Maticu crnogorsku kao kulturni pokret ukupnoga crnogorskoga nacionalnog korpusa i na promišljenu politiku države Crne Gore i njezinih institucija prema iseljeništvu. Takvu asocijaciju mogu voditi samo oni koji znaju što je njezin smisao, kako je organizirati, a koji su već prethodno umjeli i uspjeli okupiti crnogorske iseljenike u pojedinoj zemlji.

Dragi prijatelji,

Još jednom čestitam nam svima Dan državnosti Crne Gore. Ponosan sam na vas što ste došli u tolikom broju i doveli toliko prijatelja. Od 13. jula, prije više od 120. godina, kada je na Berlinskom kongresu Crna Gora najzad priznata kao članica evropske zajednice suverenih država, preko Dana opštenarodnog ustanka 1941., preko Dana državnosti koji je od 1944. kontinuirano obilježavan, do jedva dočekane, sudbonosne 2006. s obnovom pune suverenosti crnogorske države – svi su ti datumi uklesani u naša srca kao međaši našeg nacionalnog samopoštovanja i kao stamen zalog naše budućnosti. Živjeli!“

U ime visokih gostiju govorio je izaslanik predsjednika Vlade Crne Gore g. Mila Đukanovića - g. Goran Rakočević, Ambasador Crne Gore u Hrvatskoj.

Riječ njegove ekscelencije Gorana Rakočevića:

SVAKI CRNOGORAC JE CRNA GORA

„Dragi prijatelji,

Nesvakidašnja mi je čast što vaš, zaista impresivni Sabor, imam dužnost pozdraviti u svojstvu ličnog izaslanika predsjednika Vlade Crne Gore gospodina Mila Đukanovića, čovjeka koji je – predvođeni Crnogorce i sve Crnoj Gori posvećene građane – obnovio modernu crnogorsku državu i vodi je putem prosperiteta i evropskih i evroatlantskih integracija.

Prenosim vam njegove najbolje i iskrene želje da vaše organizovanje u Hrvatskoj kao časne i ugledne crnogorske nacionalne manjine bude i dalje kreativno i uspješno, u interesu očuvanja našeg kulturnog i duhovnog identiteta i ravnopravnog učešća u svim oblicima javnog i društvenog života u Hrvatskoj, državi koja se napredno i civilizovano odnosi prema svojim manjinama kao svojoj prednosti, kao svom bogatstvu razlika, kao svojoj unutrašnjoj snazi.

Zato ovo i jeste Sabor Crnogoraca, ali i svih prijatelja, poklonika i poštovalaca Crne Gore u Hrvatskoj. Sabor koji ima jedinstvenu energiju prožimanja, ljubavi za sve dobre ljude i narode, energiju saradnje, vitalnosti našeg nesalomivog identiteta. Sabor koji slavi sveti biljeg naše istorije, trinaestojulski znamen našeg državnog uporišta i sidrišta u dugom trajanju Crne Gore i Crnogoraca, Sabor koji slavi i nezaboravni spomen na crnogorski antifašizam, ustaništvo i nepokornost našu. 13. jul je datum svih naših datuma. Rodni list naše samosvojnosti, slobodarski barjak naše vertikalnosti. Luča duha, vijenac heroizma.

Lišeno svake protokolarne kurtoazije, zadovoljstvo mi je istaći da su odnosi Crne Gore i Hrvatske

odlični, prijateljski, dobrosusjedski, ekonomski napredni i politički zdravi. Nakon civilizovane širokogrudosti Hrvatske u interesu budućnosti prihvati crnogorsko izvinjenje, suštinsko i iskreno, zbog neslavnih događaja iz nove istorije – okrenuli smo se obnovi povjerenja i drevnog prijateljstva, oslonjeni na viševjekovne temelje gradimo nove mostove saradnje u svim oblastima bez izuzetaka i bez rezervi.

Istorija se ne da ugušiti, ali od nje se ne smije praviti nacionalno zanimanje. Tipično balkanski sport je, prevaziđen i anahron, nadmetanje u mitovima, spomenicama i medaljama.

Pamtimo da ne bismo ponavljali, ali ne živimo od tog pamćenja, nego od onog što jeste i što dolazi kao novo dobro iskustvo, plemenito i korisno za sve. Bitke i bojeve, stare i nove, u knjige, a nas, bez ordenja, u jednostavni i srećni život kojem se nadamo i radujemo.

Crna Gora i Hrvatska rješavaju uspješno sva bilateralna pitanja, pa i ona najdelikatnija, sporazumno, demokratski, u duhu dobrosusjedskih odnosa i u skladu s međunarodnim pravom i dobrim običajima, ne ucjenjujući jedni druge, i bez usporavanja i osporavanja našeg, zajedničkog nam važnog, hoda ka evropskoj porodici razvijenih država i naroda.

Crna Gora u Hrvatskoj vidi dragocjenog saveznika i pouzdanog oslonca u integracionim procesima, neku vrstu lokomotive cijelog našeg regiona, koji ne zaslužuje zaostajanje niti zanemarivanje vodećih arhitekata evropskog jedinstva, solidarnosti i prosperiteta. Strateški cilj Crne Gore je članstvo u NATO-u i Evropskoj uniji, i zato predano radimo na uvođenju evropskih standarda i reformisanju našeg cjelokupnog sistema, njegovoj demokratizaciji, ne samo radi domaćih zadataka koje dobijamo, nego prevashodno radi našeg boljeg, humanijeg, bogatijeg i sigurnijeg života i svekolike perspektive našeg naroda i države.

Crna Gora će, držeći se na svojoj plovidbi takvih svjetionika, biti ogledna i ugledna evropska država dobrobiti, međuetničke i multikulturalne harmonije, na ponos svima koji u njoj žive i vama ovdje u kojima ona živi. Crna Gora je moderna, a ne guslarska; Crna Gora čojstva, a ne više junaštva; Crna Gora ponosa, ali ne i patosa; Crna Gora rada, a ne zdravica.

Zato i ja ovu što prije moram završiti, zahvaljujući vam još jednom što svojim djelovanjem i pregalaštvom baštinite vrle vrijednosti i identitet svoga roda, pa vas i ovom prilikom molim i pozivam, u ime predsjednika vlade, gospodina Mila Đukanovića, da ovakvi povodi i saborni datumi ujedinjuju, jer jedna je i vječna Crna Gora. Ona je svuđe tamo gdje ima njenih sinova i kćeri koji čuvaju svoju kulturu, običaje, jezik i vjeru, svoje ime i prezime.

Svaki Crnogorac je Crna Gora. Malo nas je da bi bilo drugačije, i da bi se dijelili. Budimo složni i razložni. Budimo saborni i razboriti.

Živjeli gospodo, živjeli dragi prijatelji dugo, zdravo, srećno i u miru sa sobom i drugima.

Neka vam je srećna slava i Sabor današnji.“

Druženje Crnogoraca nastavljeno je raznovrsnim kulturnim programom tokom kojeg su nastupili, KUD „Zahumlje“ - Nikšić, Slavica Vuković – pjevačica Crnogorskih narodnih pjesama iz Nikšića, Pjevački zborovi „Montenegro“ iz Zagreba i „Montenegrine“ iz Rijeke, KUD „Peroj 1657“, udruženja slovenskih Crnogoraca „Izvor“ i „Morača“ iz Kranja. Uz pjesmu i ples našlo se vremena i za sport pa su tako organizirana natjecanja u šahu, potezanju konopa, bacanju kamena s ramena, streljaštvu i skoku u dalj. Najuspješniji u sportskim nadmetanjima bili su članovi udruženja „Peroj 1657“. Ugodno druženje završilo je tradicionalnim zajedničkim ručkom uz pjesmu i narodne plesove.

Dragutin Lakić

Prijem u hotelu The Regent Esplanade Zagreb
SVEČANO OBILJEŽEN DAN DRŽAVNOSTI CRNE GORE

Ambasada Crne Gore u Republici Hrvatskoj svečano je obilježila 13. jul, Dan državnosti Crne Gore, prijemom održanim u srijedu 8. jula u Smaragdnoj dvorani (jedinstvenom prostoru u ovom dijelu Evrope) hotela *The Regent Esplanade Zagreb* (jednog od najprestižnijih zagrebačkih hotela, sagrađenog 1925. godine).

Nakon što je ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj gospodin Goran Rakočević sa suprugom gospođom Jelenom Rakočević, te savjetnicom ambasadora gospođom Vesnom Nikčević i prvim sekretarom Ambasade Crne Gore gospodinom Branislavom Karadžićem, dočekao i, primajući njihove čestitke, srdačno pozdravio sve uzvanike i mnogobrojne ugledne goste – među kojima su bili članovi diplomatskog kora u Republici Hrvatskoj, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, gradonačelnik Grada Zagreba, brojni javni, kulturni i znanstveni radnici, predstavnici crnogorskih udruga i vijeća – intonirane su himne Republike Hrvatske i Crne Gore, a njegova ekscelencija Goran Rakočević prisutnima se potom obratio riječima:

„Uvažena gospodo, dragi prijatelji,

Hvala vam što ste vašim cijenjenim prisustvom uveličali našu svečanost obilježavanja i slave najzvjezdanijeg datuma naše istorije – dana crnogorske državnosti.

Države i narodi se ne mjere malim i velikim brojevima, nego istorijskim karakterom i postignućima. Premda populacijski skromna, Crna Gora je u svom višemilenijskom trajanju imala upadljivu ulogu na ovim našim uzburkanim prostorima, vazda visoko držeći barjak slobode i nepokornosti. Glavu za obraz, obraz ni za glavu!

Crnogorci su narod kome je moć pera, kroz istoriju, bila jednako ubojita i važna kao i moć mača, kojom se je tekla slava i branila sloboda zlatna naše težačke zemlje kamenitog reljefa okupanog morem.

To je narod koji je živio teško, ali uspravno, više u koroti nego u dobroti, u vječnoj borbi da se sačuva svoja gruda, svoja vjera, duh, kultura, biće svoje i dostojanstvo vlastito i tuđe. Uvijek pod opsadom, nikada pokorena Crna Gora.

Zato je i dobila na Berlinskom kongresu daleke 1878. međunarodno priznanje kao samostalna država, u tada ne osobito velikom klubu privilegovanih i nezavisnih evropskih zemalja.

I to se dogodilo 13. jula, baš kao što je opet tog, za nas svetog, datuma, nakon proglašenja crnogorske nezavisnosti novog doba, ispravljena velika istorijska nepravda, kojom nam je 1918. na prevaru uzeta država, za čiju su se obnovu Crnogorci borili skoro cijeli jedan vijek. Eto, to je uzvišenost i dirljivi simbolizam ovog datuma, čiji ste ovdje dragi i veoma dobrodošli polaznici.

To je ona neugasla luča jednog napaćenog epskog naroda, čije su vladike bili i ratnici i pjesnici, a danas je vode razboriti i pragmatični državnici i vizionari evropske i evroatlantske Crne Gore.

Nakon sticanja, odnosno obnavljanja, nezavisnosti, Crna Gora je doživjela veliku razvojnu preobrazbu na svim poljima, postajući jedna od najprivlačnijih adresa za ulaganje u svijetu. Ubrzano se približavamo Evropskoj uniji i punopravnom članstvu u Sjeveroatlantskom savezu, postajući važan faktor regionalne saradnje i stabilnosti, naročito njegujući harmonični međuetnički i interkonfesionalni sklad, kao i svoju raskošnu multikulturalnost, što jeste jedan od biljega našeg prepoznavanja u svijetu.

Naravno, i Crna Gora dijeli sudbinu recesione pošasti, koja se dogodila svima, i koja tektonski mijenja svijet, a kamoli da ne uspori i ospori male ekonomije kao što je naša, koje moraju kroz proces preživljavanja krize istovremeno se strukturalno mijenjati, i kroz privrednu i društvenu rehabilitaciju tražiti svoju novu, dugoročno vitalnu šansu na evropskoj i svjetskoj tržišnici ideja i kapitala.

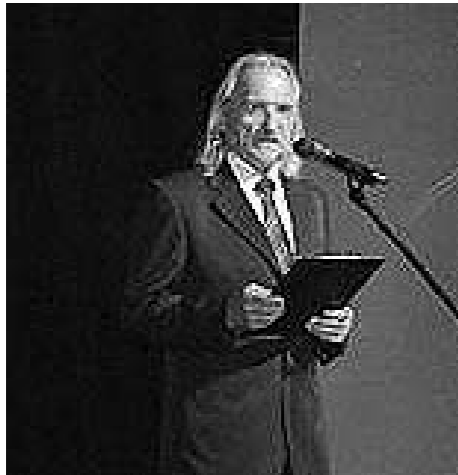
U novo doba dostojanstvo se brani dobrim životom i krepkom demokratijom. Politički ste nezanimljivi ako ste siromašni i neslobodni, i niko vas takve neće u svoje društvo. Zato je moja vlada intenzivno posvećena traženju odgovora i savremenih rješenja za teške izazove sa kojima se svi suočavamo, a pregaocu Bog mahove daje.

Odnose sa Hrvatskom smatramo kardinalno važnim i strateškim prioritetom. Nakon što su hrabro i mudro demontirane traumatične prepreke mučnim porijeklom iz naše novije istorije, obnovili smo i učvrstili staro povjerenje i duboko prijateljstvo, razvijajući odlične odnose na svim poljima. Danas Crna Gora i Hrvatska služe za svijetli primjer dobrosusjedstva, međusobnog poštovanja i intenzivne ekonomske i društvene saradnje, koja trajno i blisko vezuje naše narode i države.

Dragocjena spona, vijenac gorski našeg zajedništva i bliskosti, su naši Crnogorci u Hrvatskoj, trajni poslanici svojeg zavičaja, njegove kulture i duhovnosti, skladne i uspješne integriranosti u ovu divnu zemlju.

Poštovana gospodo, dragi prijatelji, neka je vječna Crna Gora i neka joj je srećan rođendan!“

U povodu Dana državnosti Crne Gore
SVEČANA AKADEMIJA U RIJECI

U petak 10.07.2009. u večernjim satima u dvorani Hrvatskog kulturnog doma održana je svečana akademija u povodu Dana državnosti Crne Gore, na kojoj je prisutne pozdravio u ime domaćina Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka – predsjednik, g. Jovan Abramović, a zatim i izaslanik predsjednika skupštine Crne Gore g. Ranka Krivokapića g. Obrad Stanišić, zatim izaslanik gradonačelnika Grada Rijeke Vojka Obersnela g. Željko Jovanović.

Na Akademiji su bili prisutni i visoki uzvanici: izaslanik predsjednika države Crne Gore g. Filipa Vujanovića g. Ivan Leković, savjetnik za vanjske poslove Crne Gore; predsjednik Koordinacije vijeća Crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske g. Veselin-Aga Simović; predstavnik Ambasadora Crne Gore u Hrvatskoj g. Branislav Karadžić; šefica kabineta gradonačelnika Nikšića gđa Milatović Vladimirk; predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske g. Radomir Pavićević; izaslanik Župana Primorsko-goranske županije Zlatka Komadine g. Vidoje Vujić.

Moderator je bio poznati nikšićki glumac g. Miro Nikolić, koji je uz veoma nadahnuo vođenje programa, recitirao stihove, govorio o tradiciji saborovanja u Crnoj Gori i upoznao prisutne o 111.-godišnjoj istoriji KUD-a „Zahumlje“ koji su bili gosti na ovogodišnjoj proslavi Dana državnosti i Petrovdana Crnogoraca u Republici Hrvatskoj.

U kulturno-umjetničkom dijelu nastupili su: KUD „Zahumlje“ - Nikšić, Slavica Vuković – pjevačica narodnih pjesama iz Nikšića i orkestar mandolina Zajednice Talijana KUD-a „Fratelanza“ Rijeka.

Dragutin Lakić

POLOŽENI VIJENCI PARTIZANIMA NA MALOJ UČKI

U četvrtak 9. jula u ranim juturnjim satima, uz prisutnost brojnih delegacija antifašističkih udruženja Liburnije, položeni su vijenci na spomen obilježje poginulim partizanima na Maloj Učki. Ove godine se obilježavala 65. godišnjica od junačke pogibije mladih boraca među kojima je bio i Crnogorac Svetozar Vučinić. Uz brojne članove Nacionalne zajednice Crnogoraca iz Rijeke bili su tu predstavnici gradova Lovrana, Opatije, Matulja, Veprinca, Rijeke i Peroja te ekipa Satelitskog programa RTCG.

**PROJEKCIJA FILMA
„TRINAESTI JUL“**

Istog dana, 09.07.2009. nakon polaganja vijenca, za članove Zajednice i goste antifašističkih udruga našeg kraja u večernjim satima u dvorani Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka održana je projekcija filma Radomira Šaranovića „Trinaesti jul“.

TRIBINA „CRNOGORSKA SADAŠNJOST“

U petak 10.07. u prostorijama Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka održana je tribina čiji su gosti bili predstavnici Matice crnogorske gospoda Branko Banjević i Marko Špadijer. Prisutne je pozdravio predsjednik Vijeća crnogorske manjine za Primorsko-goransku županiju prof. Vukašin Jaramaz. Tema tribine je bila sadašnji trenutak u Crnoj Gori. Nakon uvodnog govora sekretara Matice crnogorske brojni članovi zajednice postavljali su pitanja o privredi, turizmu i brojnim drugim temama vezanim za život i razvoj Crne Gore.

Dragutin Lakić

*Promocija knjige***PAVLE GORANOVIĆ: "TIN UJEVIĆ I CRNA GORA"**

U srijedu 8. jula u prostorijama Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka održana je promocija knjige Pavla Goranovića „*Tin Ujević i Crna Gora*“.

Knjigu su predstavili moderator Nikola Lučić, te poseban gost večeri, pjesnik i kantautor – Josip Eugen Šeta. Stihove su govorili članovi naše Zajednice. Te vruće ljetne večeri Tin je bio tu i među nama ...

Dragutin Lakić

IZLOŽBA IKONA

U sklopu „Petrovdanskih zbivanja“ u Galeriji Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, Križanićeva 2/1 otvorena je izložba ikona zagrebačke slikarice Vere Bulović Ismailovski. U Likovnom centru Zagreba završila je školu slikanja, kod prof. Ivana Stančića. Tečaj IKONOPISA pohađala je u Kulturnom centru Maksimir 2006. godine. Član je Likovne grupe 69 od 2005. godine. Izložbu je otvorio ikonopisac Mihajlo Hardi koji je sve prisutne upoznao što je ikona i kako nastaje.

Ikonopisac Mihajlo Hardi: IKONOPIS – UMJETNOST I ČAŠĆENJE

IKONA je temeljni dio duhovnosti istočnih crkava. Riječ eikon znači „LICE“, a graphei „PISATI“. Kršćanska umjetnost radala se u Bizantu, gdje se riječju IKONA nazivalo svako prikazivanje Krista.

IKONA se ne slika, nego piše, budući da predstavlja BOŽJU RIJEČ u osobi Isusa Krista. IKONA je riječ tj. osoba (I. V. 1,1).

Pisanje IKONA nije puko umjetničko stvaranje, to je čin molitve. Ono što nam je u Svetom pismu zapisano riječju to IKONA izražava slikom.

IKONA je stoga osobni odnos ikonopisca prema Kristu, Bogorodici ili određenom svecu, svetici.

IKONA isijava ljepotu. Svrha IKONE nije ispunjenje naše osjećajne praznine nego otvaranje duhovnih vidika. Ona nam daje naslutiti te prihvatiti ljepotu Boga. Uz ljepotu IKONE u nama se budi čišćenje i poštivanje onoga čije lice ona predstavlja. „*Ljepota će spasiti svijet*“ - Dostojevski.

Dragutin Lakić

OPET ĆE NAM BRAĆA DOĆI ...

Bilo je to 18. jula ove godine. U živopisnom Peroju, u Istri, „Maloj Crmnici“, kako je još zovu, sve je odisalo našom zemljom. Crnogorski oro, horske pjesme o Crnoj Gori, crnogorski barjaci, stasiti momci i devojke u narodnim nošnjama ... Riječi dobrodošlice i pozdravi sa starim prijateljima i pobratimima iz Mjesne zajednice „Jedinstvo“, iz podgoričkih Maslina, i Udruženja „Crmnica“ ... Pa pjesme sjetne – devojačke i momačke. „*Opet će nam braća doći*“, orilo se tako reći na svakom koraku. „*A i mi ćemo uskoro u posjetu našoj Crnoj Gori*“.

Razloga za slavlje bilo je toga dana na pretek. Osim što su došla braća iz Crne Gore, slavila se i 352. godišnjica od doseljavanja Crnogoraca u ovaj kraj. Tim povodom, na pravoj narodnoj svetkovini, Društvo perojskih Crnogoraca „Peroj 1657“ uselilo se u novi objekat, poklon grada Vodnjana. Renoviranje ovog objekta, nove zajedničke kuće, koštalo je preko stotinu hiljada eura, od čega je Udruženje Crmničana, od sredstava dobijenih od Vlade Republike Crne Gore, izdvojilo 30 hiljada eura, priča nam Savo Kapa, iz Udruženja Crmničana. Ostalo su zajedničkim snagama obezbijedili grad Vodnjan i Istarska županija.

– Peroj je djelovao impozantno, nastavlja Kapa. – Jedna od njegovih ulica je bilo mjesto okršaja na turniru u vuči konopca, između čak šest ekipa Regionalne lige. Otvorena je i izložba knjiga u biblioteci „Njegoš“, a na trgu, pored vremenske košće, bila je postavljena bina. Tih dana, Peroj je bio mjesto za druženje i provod. To su obećavali miris gradela i ribe, maslina i drugih đakonija; bili su tu još skečevi, folklorne grupe koje su se smjenjivale, horske pjesme o zavičaju, tradiciji i korijenima. Zaiskrila je toga dana i poneka suza.

Nastupio je i KUD „Uljanik“ iz Pule, zatim Mješoviti zbor zajednice Vodnjan, sa pjesmama na italijanskom i hrvatskom, grupa „Rio“, koja je goste zabavljala do ranih jutarnjih sati. Bila je to istovremeno i prilika za podsjećanje na prve dolaske u Peroj. Na 21. jul 1657. godine, od kada ovdje žive Crnogorci. A samo 13 godina prije toga, Peroj je imao samo tri stanarovnika, zbog kuge koja je tada harala Istrom.

Popovići, Brajići, Drakovići, Vučetići, Vučerići, Marićevići, Radulovići, Škoro i drugi su sve ovo vrijeme odolijevali progonima, prekrštavanju, promjeni imena, upotrebi ćirilice, posjedovanju pravoslavne bogomolje, progonima Mlečana, Austrijanaca, Italijana ... A iz daleke Crmnice je ovdje najprije došlo 13 porodica sa 77 članova. Poslije ove, stigla je i nova iseljenička kolona, ponovo iz Crmnice, ali i iz drugih krajeva Crne Gore. Hroničari su zabilježili da je samo 1671. godine, iz Perasta u Pulu došlo „600 hajduka“, od kojih su se neki preselili u Sinj, odnosno Peroj.

A nakon slavlja, počeo je novi dan i nove obaveze. Predsjednik Društva perojskih Crnogoraca „Peroj 1657“, Mihailo Škoro, ispratio je autobus pun djece za Crnu Goru. Destinacija se zna – Ivanova korita. Svi su im poželjeli ugodan boravak i da se kući vrate prepuni lijepih utisaka, iz postojbine svojih predaka. Baš kao što su se Podgoričani i Crmničani vratili iz Peroja. I da ubuduće i jedni i drugi pjevaju „*Opet će nam braća doći*“ ...

U pozdravnom govoru na svečanosti u Peroju, predsjednik DPC „Peroj 1657“, gospodin Mihailo Škoro, zahvalio je Vladi Crne Gore, Udruženju „Crmnica“, gradu Vodnjanu i Istarskoj županiji na vrijednim donacijama. Zahvaljujući njima, Perojci će ubuduće imati svoju kuću, rekli su domaćini. Posebna zahvalnost pripala je Savu Kapi, inicijatoru ovog projekta, kome je uručena reljefna slika sa zanamenitostima Istre.

U ime pobratima – Mjesne zajednice „Jedinstvo“ iz podgoričkih Maslina, i u ime Udruženja „Crmnica“, prisutne je pozdravio Slobodan Pejanović, koji je za donatore iz Crne Gore primio prigodne plakete.

J. Stamatović

Njegova ekscelencija Goran Rakočević u Crnogorskom domu
NOVI AMBASADOR CRNE GORE
U REPUBLICI HRVATSKOJ
POSJETIO CRNOGORSKI DOM U ZAGREBU

Odazivajući se pozivu Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb na otvaranje izložbe fotografija „Nacionalni parkovi Crne Gore“, novi ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj gospodin Goran Rakočević je 2. jula prvi put posjetio Crnogorski dom u Zagrebu. U znak sjećanja, predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. Radomir Pavićević je uvaženom gostu poklonio odljevak „*Bašćanske ploče*“, jednog od najvrijednijih spomenika rane hrvatske pismenosti.

U razgovorima sa ambasadorom oko budućih aktivnosti i zajedničkog djelovanja na njihovoj realizaciji učestvovali su predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba prof. emer. dr. sc. Veselin Simović, predsjednik NZCH dr. sc. Radomir Pavićević, član predsjedništva NZCH prof. dr. sc. Dragutin Lalović, predsjednik Društva „MONTENEGRO“ gospodin Dušan Mišković i tajnik NZCH gospodin Danilo Ivezić.

Povodom Dana državnosti Crne Gore
AKTIVNOSTI DRUŠTVA „MORAČA“ IZ KRANJA

Planinska sekcija Crnogorskoga društva „MORAČA“ iz Kranja je i ove godine, povodom Dana državnosti Crne Gore, u subotu 11. jula organizovala planinski izlet na području planine Pokljuke, sa piknikom na visoravni na 1500 metara nadmorske visine nadomak Triglava.

Tu tradiciju gajimo više godina; prije smo obilježavali Dan ustanka 13. jul, a zadnjih godina Dan državnosti Crne Gore.

Isti dan je na Pokljuci održan zaključni dio 24. memorijalnog pohoda na Triglav, kojim se obilježava dan kada je grupa boraca Prešernove brigade 1944. godine iznijela i poperila slovensku zastavu na Triglav, kao jedan od simbola otpora protiv okupatora. Na proslavi je glavni govornik bio predsjednik Republike Slovenije gospodin Danilo Tirk.

13. jula je Ambasada Crne Gore, povodom Dana državnosti Crne Gore, organizovala prijem i proslavu u Ljubljani. Goste je dočekivao ambasador Crne Gore u Sloveniji gospodin doktor Ranko Milović sa suprugom i članovima ambasade. Pozdravni govor je imao ambasador Ranko Milović.

Svečanosti su prisustvovali i predstavnici društva „MORAČA“, a grupa naših mladih članova obučeni u narodne nošnje učestvovala je u ceremoniji dočeka gostiju i svojim prisustvom uveličala proslavu. Predstavnici stranih ambasada i brojni gosti su se slikali sa njima.

Momo Savović

Škola jezika i kulture Crne Gore na Ivanovim koritima LJETNJA ŠKOLA „CRNA GORA MOJA POSTOJBINA“

U organizaciji Centra za iseljenike Crne Gore i u saradnji sa Zavodom za školstvo Crne Gore – a uz pomoć Ministarstva prosvjete i nauke Crne Gore, Prijestonice Cetinje i Opštine Kotor – u odmaralištu „Lovćen-Bečići“ na Ivanovim koritima u vremenu od 20. do 30. jula održana je treća

po redu Ljetnja škola jezika i kulture Crne Gore pod nazivom „Crna Gora moja postojbina“. Cilj škole – koju je besplatno pohađalo šezdesetoro djece (uzrasta od 7 do 14 godina) crnogorskih iseljenika iz osam zemalja – bio je i ove godine da mlade generacije crnogorskih iseljenika kroz druženje, igru i zabavu bolje upoznaju jezik i kulturu, istoriju i prirodne ljepote, te narodne običaje, pjesme i igre Crne Gore.

Rad Škole – koju su svečano otvorili pomoćnik ministra prosvete i nauke g. Marko Jokić, direktor Centra za iseljenike prof. dr Milan Vukčević i direktor Zavoda za školstvo Crne Gore g. Dragan Bogojević, a u prisustvu gradonačelnika Cetinja g. Mila Jankovića, pomoćnika ministra inostranih poslova g. Dragana Đurovića, ambasadora za dijasporu MIP-a Crne Gore g. Milana Lakića i predsjednika Upravnog odbora Centra za iseljenike g. Zuvdije Hodžića – odvijao se kroz jezičke radionice, dramske i likovne radionice, radionice crnogorske kulturno-istorijske i prirodne baštine, ali i kroz izlete, muzičke večeri i sportska nadmetanja.

Završnoj svečanosti i dodjeli diploma, prethodila je (v. i slike na str. 43) zajednička akcija sadnje crnog bora u Nacionalnom parku „Lovćen“, a u okviru manifestacije Ministarstva uređenja prostora i zaštite životne sredine pod nazivom „Ova zemlja nam je dom – Crna Gora moj dio planete“.

Polaznici škole koje je predložila Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, a Centar za iseljenike prihvatio, bili su mališani iz Peroja i Zadra: **Sofija Vučerić, Roberto Vučetić, Melita Špičanović, Kevin Babić i Mihajlo Škoko.**

ISTORIJA CRNOGORSKE KNJIŽEVNOSTI

U izdanju Instituta za crnogorski jezik i jezikoslovlje objavljena je „*Istorija crnogorske književnosti – od početaka pismenosti do 13. vijeka*“ Vojislava P. Nikčevića. Djelo koje predstavlja sažet prikaz crnogorskih književnih i kulturnih početaka priredili su Adnan Čirgić i Aleksandar Radoman. Urednik izdanja je Milorad Nikčević.

Istorija crnogorske književnosti potonji je projekat kojim je akademik Vojislav P. Nikčević rukovodio.

– Vojislav P. Nikčević je nevjerovatnom predanošću radio na ovom projektu, ali smrt je prekinula njegovu finalizaciju. Ipak, uspio je da obradi periode iz naše najdublje prošlosti, s kojima bi se ko drugi danas teško mogao uhvatiti u koštac. Iako obrađeni dio obuhvata tek trećinu onoga što Vojislav P. Nikčević biješe zamislio, smatrali smo svrsishodnim njegovo objavljivanje, naročito zbog toga što, i u ovom obliku, djelo predstavlja cjelinu – od početaka pismenosti zaključno sa Miroslavljevim jevandljem kao reprezentativnim predstavnikom crnogorske književnosti i kulture zetskog perioda, zapisano je u Napomeni priređivača.

Recenzenti „*Istorije crnogorske književnosti – od početaka pismenosti do 13. vijeka*“ su akademik Radoslav Rotković i akademik Stjepan Damjanović.

– Zaista je vrijeme da Crna Gora, koja je tokom stoljeća uvijek imala razvijenu književnost, konačno dobije i svoju istoriju književnosti, makar sa radilo samo o prvom poglavlju, do kraja 12. stoljeća. Svaki početak je težak. A s onijem što je teško mogli su se rvati samo uporni pregaoci kao što je bio akademik Nikčević, naglašava akademik Radoslav Rotković.

(Dnevni list *POBJEDA*, 7. jul 2009. godine)

LIKOVNI KOJI ODREĐUJU NAŠ SVIJET

Književni program *Grada teatra*, koji nam ovog ljeta predstavlja značajne autore sa ovih prostora i ostvarenja koja su najviše animirala publiku i kritiku, nastavlja se na Trgu pjesnika večeras, u 21 sat, gostovanjem Budvanina Dragana Radulovića, jednog od najpoznatijih crnogorskih pisaca srednje generacije.

Pred festivalsku publiku Radulović izlazi sa svojim „*Vitezovima ništavila ili Đavom u tranzicionom Diznilendu*“, već poznatom knjigom koja je svojevrsni, uzbuđujući katalog groteski, ovog puta objavljen u Zagrebu (imao je veliki publicitet 2005, u samizdat izdanju), a ono što iznova zaslužuje pažnju jeste činjenica da je po drugi put doživio zagrebačko izdanje, u okviru izdavačke djelatnosti Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Djelo je nastalo, kako navodi autor, kombinacijom elemenata priče, eseja i novinskog teksta.

O knjizi čiji „junaci“ određuju naš svijet, ali i kulturnom i društvenom miljeu u kojem nam se takvi „likovi“ događaju, sa Draganom Radulovićem razgovaraće večeras Božena Jelušić, profesorka književnosti iz Budve, književna teoretičarka i kritičarka, koja će predstaviti i njegovu profesionalnu biografiju, u kojoj se bilježi da je na književnoj sceni u regionu poznat i po knjizi kratkih pripovjedaka „*Petrifikacija*“ i zbirkom pripovjedaka „*Splav Meduza*“ (knjigu su 2007. objavili „*Antibarbarus*“, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i izdavačka kuća „*Plima*“ iz Ulcinja). Najveći rejting dobio je hit romanom „*Auschwitz Café*“ (2006. objavljen je u Hrvatskoj, u izdavačkoj kući Alberta Goldsteina „*Antibarbarus*“, u suizdavaštvu sa NZCH i udrugom „*Sa(n)jam knjige u Istri*“), a djela su mu prevedena na engleski, slovenački, švedski i mađarski jezik.

Radulović je član crnogorskog PEN centra, Matice crnogorske i Crnogorskog društva nezavisnih književnika, a radi kao profesor filozofije u školi „*Danilo Kiš*“ u Budvi.

(Dnevni list *POBJEDA*, 12. avgust 2009. godine)

*Današnji izgled zgrade u kojoj se nalazila
Srednja medicinska škola na Cetinju*

*P*osve slučajan susret sa gospođom Zorkom Maletić (rođenom Ukšanović) jednog prijepodneva početkom ove godine u Crnogorskom domu u Zagrebu – gdje je iz, za redovitije posjećivanje večernjih manifestacija naše Zajednice ipak udaljenih, Križevaca došla da sa suprugom gospodinom Franjom Maletićem pogleda najnovije publikacije NZCH – i potom zapodjenuti razgovor koji je neosjetno skliznuo na minula vremena, iznjedrilo je (kroz par kasnijih viđenja i daleko više telefonskih kazivanja u narednim mjesecima) ne jednu već nekoliko „crnogorskih priča“! Teško je reći: da li je bilo potresnije kazivanje o viđenju (sa preko 100 metara udaljenosti) s ocem zatočenim u talijanskom logoru; da li je bila nevjerovatnija priča o prolazu pješice tunelom Galarija kroz Sutorman koji se činio najboljim pravcem (zbog u međuvremenu od strane partizana minirane pruge i prekinutog prometa) za povratak domu nakon tog, pokazalo se, posljednjeg susreta s ocem; da li je više plijenila nepobjediva mladost koja je, u poratnim vremenima kada je malo bilo razloga za igru, našla trenutke radosti u garderobi Cetinjskog pozorišta isprobavajući haljine i šešire poznatih glumica: Blaženke Katalinić, Lučke Simonuti, Ete Bortolazi i drugih; da li je više divljenja izazvalo saznanje da je gospođa Maletić, kao medicinska sestra DZ Križevci i pripadnica jedne od četiri brigade iz Hrvatske u njenoj smjeni, otišla (opremljena čak i serumom protiv zmijskog otrova!) da pomogne svojoj ranjenoj i voljenoj Crnoj Gori poslije katastrofalnog zemljotresa 1979. godine. Pa ipak, uvažavajući nebrojeno puta potvrđenu istinu da „Od kolijevke pa do groba, najljepše je đačko doba!“, opredijelili smo se za kazivanje gospođe Zorke Maletić o danima školovanja na Cetinju. Ljepota tog doba jeste obično u sjećanju na bezazlene đačke nestašluke, ali često i na događaje koji nenadano utru cijeli životni put. Susret s porodicom prof. dr. Jefta Milovića (kasnije univerzitetskog profesora u Zadru i vrsnog poznavaoca Njegoševa djela) zauvijek je odredio životni poziv gospođe Zorke Maletić; o predanosti tom pozivu svjedoče mnogobrojna priznanja za njen humanitarni rad (Jubilarna medalja povodom 100. obljetnice Crvenog križa na tlu Hrvatske, Medalja zasluga za narod, Zahvalnica povodom 120 godina HCK, Zlatni znak HCK za 25 godina dobrovoljnog rada ...). A o njenoj spremnosti da prvo misli na druge a onda na sebe svjedoči i uvjerenost potpisnika ovih redova – potaknuta sjetom i tugom s kojom je bilo praćeno kazivanje o posjeti Cetinju 2007. godine – kako bi gospođa Zorka umjesto svih priznanja više voljela da na zgradi Doma učenika i studenata, gdje se nekad nalazila njena Srednja medicinska škola na Cetinju, vidi samo običnu spomen-ploču u znak sjećanja na školu koja je neizbrisivi dio istorije zdravstva u Crnoj Gori.

Zoran Drašković

Zorka Maletić:

SJEĆANJA NA ŠKOLOVANJE U CRNOJ GORI

Po završetku Drugog svjetskog rata moja draga i nadasve požrtvovana majka odlučila je da je za budućnost moja dva brata i mene najbolje da se školujemo. Odluka hrabra i odgovorna – mi smo bez oca i sav golemi teret snosiće sama! Cetinje je bilo najbolji izbor: stara crnogorska prijestolnica, grad pjesnika, slikara, grad škola – Njegošev grad – tada glavni grad Crne Gore. Tu je centar crnogorske istorije: muzeji, galerije, biblioteke, spomenici stare crnogorske kulture ...

Došao je dan naše selidbe. Ne sjećam se točno kako smo iz mojih rodnih Boljevića do Virpazara dopremili ono malo namještaja i ostalih stvari, ali se dobro sjećam da smo – uz pomoć moje drage tetke Ljubice i njene familije – smjestili stvari u lađu i krenuli za Rijeku Crnojevića. Put dug, za veslače vrlo naporan – putovali smo cijeli dan! Pred večer smo stigli u Rijeku Crnojevića, gdje nas je čekao nekakav vojni kamion u koji smo pretovarili stvari ...

Rastanak sa Boljevićima bio je vrlo težak, bili smo duboko traumirani gubitkom oca, doma, rođaka i svega što je nama bilo blisko, a sada je u suzama uslijedio i rastanak sa našim bližnjima koji su nas dovezli do Rijeke Crnojevića. Ni danas ne znam da li je bila veća tuga za rodnim krajem ili strah od nepoznatog.

... U suton zbunjeno krećemo za Cetinje. Cesta („džada“) makadamska, puna rupa. Strah nas je: noć se spušta, a naš kamion stade i ni makac dalje – „U kvaru je!“, kaže vozač. Čekajući pomoć, noć provodimo drijemajući pod vedrim nebom. Nakon otklonjenog kvara, u jutarnjim satima stižemo na naše odredište: Cetinje, Skadarska ulica broj 3. Prvo što zapažam je lijepa crkva preko puta našeg malog stana, ograđena (kako se meni tada činilo) nekakvim željeznim kopljima – kasnije saznajem da su to pušćane cijevi!

Počinjemo intenzivno učiti: ja za upis u I razred gimnazije (trebalo je polagati prijemni ispit!), a braća u osnovnu školu. Dobro pamtim i sa poštovanjem ističem brigu moje majke kako će me obući za prvi dan odlaska u školu: od plišanih zavjesa („kontrina“, kako smo ih mi u Boljevićima zvali) sašila mi je haljinu, a braća se odriču

*Gospođa Zorka Maletić na
ulazu u zgradu nekadašnje
Srednje medicinske škole*

svojih „tačkica“ da bih ja nakon dugo vremena dobila nove cipele. Gimnazija je bila u današnjoj Nacionalnoj galeriji – između Parka 13. jul i Njegoševog parka. Sjećam se odlazaka u školu preko Balšića pazara, gdje smo kao poslasticu kupovali rogače i po koju suhu smokvu. Čokolade i bombona nije bilo i sve namirnice su bile strogo racionalizirane.

Majka je počela raditi u Direkciji pošta (smještenoj u zgradi Vladinog doma) kao spremačica. Njen posao je bio vrlo naporan, a od njene zarade i pomoći ujaka Veliše Lekovića smo nekako živjeli. Brat i ja smo, uz učenje, svako veče išli majci pomoći. U školi smo se prilično dobro snašli, makar da je sastav bio vrlo heterogen, kako socijalno tako i po godinama. Sa mnom u razred išao je danas poznati violinista Tripo Simonuti (ponekad smo ga zvali Pipo) – sjedio je u klupi iza mene. Dobro sam znala njegovu sestru Lučku, glumicu u Cetinjskom pozorištu.

Gimnazijska pravila su bila vrlo stroga, kako u školi tako i van škole. Kažnjivo je bilo da učenik iza 21h bude viđen na korzu. Naredbom direktora, koju je dežurni profesor čitao po razredima, osim izlazaka bilo je određeno kako moraju biti ošišani dječaci, a kako djevojčice.

Cetinje ima duge i oštre zime. Jedne tako hladne večeri (a padao je i snijeg!), vraćajući se sa posla, moja majka je sreća dvoje promrzlih ljudi sa nekakvim malim zavežljajem – izgubljeni tražili su prenoćište. U zavežljaju je bilo njihovo skoro smrznuto malo dijete. Moja ih je majka bez oklijevanja dovela u naš ionako malen stan. Bio je to bračni par Milović: prof. dr. Jefto Milović sa suprugom (zvaio ju je Ljubica, a bila je Poljakinja) i sinčićem Mićom – izbjeglice iz Poljske! Taj majčin humani postupak odredio je moje buduće zvanje, dakle pomoći čovjeku u nevolji – hvala Ti mama! Ostali su u našem domu oko tri mjeseca. Bili su to vrlo uglađeni ljudi, a Mićo nam je služio kao zabava. Dijelili smo sve što smo imali sa njima. Profesor Milović se zapošljava u gimnaziji, predaje srpskohrvatski u nižim razredima i filozofiju u višim razredima, a u medicinskoj školi mi je kasnije predavao latinski. Bavio se i naučnoistraživačkim radom, zbog čega se preselio u Zadar. Do kraja života je ostao u bliskim odnosima sa mojom porodicom.

Gimnazijski dani su prošli vrlo brzo. Obilazili smo muzeje, Manastir, Orlov krš sa spomenikom Danilu I Petroviću, učili „pod Jasike“, išli u kino i pozorište. Tu je bila i nezaobilazna posjeta Njegoševom grobu – kulturnom mjestu za sve Crnogorce; pješice bismo išli od Ivanovih korita do Lovćena.

Nakon „male“ mature („pola mature“), upisujem se u Srednju medicinsku školu, prvu školu takvog profila u Crnoj Gori pod direktnom ingerencijom Ministarstva zdravlja. Prvi razred je mješovitog sastava, a učenici i učenice su iz svih krajeva Crne Gore. Škola – koja nije imala svoj prostor i bješe smještena u Higijenskom zavodu – bila je internatskog tipa, pa sam, iako je moja porodica živjela u Cetinju, zbog propisa morala stanovati u internatu. Sa nama su stanovali i naši odgojitelji: vrlo strogi gospodin Ivo Radulović, te odgojiteljice sestra Đina Andrić i sestra Mika Mijušković. Bivša zgrada vojne bolnice preuređivana je za našu školu i mi smo se u drugom polugodištu preselili u novouređenu zgradu prilagođenu potrebama škole po uzoru na engleske koledže. Zgrada je svojim pročeljem gledala na rezidenciju predsjednika Vlade Blaža Jovanovića (udaljenu oko 100 metara), te čuveni Grand

hotel. Iza škole nalazila se zgrada Predsjedništva vlade. Dakle, lokacija elitna.

U prizemlju škole bila je portirnica, desno salon za goste, zbornica, te bogato opremljena biblioteka (kako stručnom literaturom, tako i beletristikom), a lijevo je bila uređena prostrana trpezarija te kuhinja. Na spratu su bile učionice, kabineti, soba domaćice i velika šivaonica, a u krilu prema Parku 13. jul spavaonice, kupatila i izolaciona soba. Smještaj za ono vrijeme luksuzan, a po uzoru, kako rekoh, na engleske koledže, jer Engleska je kolijevka sestinstva. Naime, naš direktor dr. Dušan Dekleva sa delegacijom iz Ministarstva išao je u Englesku, pa je škola bila skoro preslik tamošnjih koledža i predstavljala ponos organizacije odgoja i školovanja kadra od kojeg se puno tražilo i koji je bio prijeko potreban Crnoj Gori.

Po završetku prve godine, dječaci nastavljaju školovanje u Banja Luci i Osijeku, a škola ostaje čisto ženskog sastava i strogo zatvorenog tipa. Uz odgojitelje dobivamo i domaćicu gospođicu Zoru Bendiš (rodnom iz Konavla), koja je netom došla iz Rima, sa svim kvalitetima za vođenje domaćinstva takve škole. Dobivamo nove učeničke uniforme (sa amblemom škole!), šivane u školi po našoj mjeri, a pod budnim okom naše domaćice. Učila nas je urednosti, pedantnosti; između ostalog, u ono malo slobodnog vremena što bi nam preostalo nakon svih obaveza, učila nas je štopati čarape, praviti rupice na odjeći, a za ljetnjih praznika smo na Ivanovim koritima sa njom spremale zimnicu. Nismo je voljele! Tek kasnije smo shvatile koliko je korisnog ta vrijedna i odgovorna žena utkala u nas. Odgojitelji su imali drugi zadatak: dok bi jedna odgojiteljica sa jednom grupom išla na praksu po raznim odjelima bolnice, druga bi sa ostalim učenicama boravila u razredu i pomagala kod učenja. Nastava je bila poslijepodne; nastavnici iz opštih predmeta bili su gimnazijski profesori, a stručne predmete su predavali liječnici (osim njege bolesnika i farmakologije).

Izlazak smo imale subotom (od 14 do 18h) i nedjeljom (od 14 do 20h), isključivo u uniformi čiji je izgled strogo kontrolirala domaćica. Išle smo redovito u kino i pozorište, naravno sa odgojiteljima, a ponekad i sa direktorom i njegovim sinom Nikolom (kasnije poznatim hirurgom).

Našu školu su vrlo često posjećivali poznati kulturni radnici, npr. čuveni glumci Blaženka Katalinić, Suljo Spajić i Lučka Simonuti te slikari Vera (čijoj smo se eleganciji kao djevojke divile!) i Petar Lubarda.

Budući da smo bile u internatu, izazivale smo znatiželju, pa su nas druge škole pozivale na čajanke. Naravno, vrijeme ostajanja na njima bilo je ograničeno, kao

U uniformi Srednje medicinske škole na Cetinju

i broj pozivnica; naime, učenice koje će ići određivala je odgojiteljica, a mjerilo su bile ocjene. Često su nam cetinjski momci iz Parka 13. jul (na koji su gledale naše spavaonice) pjevali serenade („podoknice“), na šta smo odgovarale kratkim paljenjem svjetla. I ma kako da je režim bio strog, postojale su i skrivene simpatije.

Kako su godine školovanja prolazile, tako je naša praksa bivala sve složenija. Provodile smo gotovo cijele školske ferije po odjelima bolnice „Danilo I“, te bolnica u Risnu, Brezoviku, Baru.

Naše školovanje je bilo veoma skupo (što su nam često naglašavali!), jer smo sve – od rublja do haljine, kaputa, kape, cipela – dobivale od škole. Od nas se u stručnom smislu mnogo očekivalo i tražilo, jer je Crna Gora bila tada bez kadrova. Osim o stručnom, vodila se velika briga i o opštem obrazovanju: učili su nas ponašanju kako u društvu tako i u privatnom životu (poslije pozorišne predstave predati glumici cvijeće, dočekati gosta u salonu i otpratiti ga itd.).

Došao je i dan završetka školovanja – skromno matursko veče u prostoru škole, na kojem je bio prisutan ministar, pomoćnik ministra te sav nastavnčki kadar. Među uzvanicima je bio i redatelj Milo Đukanović.

Naše naturalno putovanje bilo je kratko: đačkim autobusom dobivenim od UNICEF-a do Dubrovnika, razgledavanje njegovih znamenitosti, veče u Konavoskim dvorima (u gostima kod naše domaćice gospođice Zorke Bendiš) te Herceg Novi (hotel „Boka“). Rado se sjećam večere u tom hotelu kada je za naš stol došao ni manje ni više nego general Peko Dapčević, čestitao nam i častio nas šampanjcem. Bile smo ponosne i uzbuđene.

Rastanak sa školom, ma kako željno očekivan, bio je vrlo težak. Tek tada smo shvatile koliko smo bile mažene, pažene i brižno odgajane. Na zaposlenje nismo dugo čekale. Dobivali su se dekreti iz Ministarstva, pa je tako moje prvo radno mjesto bila bolnica „Danilo I“ – operaciona dvorana. Bila sam i ponosna i prestrašena, jer sam tek tada spoznala da zapravo ja moram biti ta koja se mora brinuti o svemu, počev od dobro naoštrenog skalpela, pa do sterilnog materijala, kao i o instrumentima prema vrsti operacije. Teško ali zanimljivo – svaki dan nešto novo! Stanovala sam blizu bolnice, pa sam znala naveče doći od kuće da vidim da li sam sve pripremila prema programu za sljedeći dan. Bili su to dani velikog uzbuđenja, ali i ponosa, posebno kada sam instrumentirala mom poštovanom i dragom direktoru dr. Dušanu Deklevi, kojem svi mi dugujemo zahvalnost za očinsku brigu koju je – uz svoj odgovorni posao – vodio o nama, našem odgoju i stručnosti. Hvala njemu i svima koji su nam tokom našeg školovanja nesebično dali dio sebe ...Nakon godinu dana rada na Cetinju, moj životni put vodi u Hrvatsku, gdje sam posljednjih 25 godina svog radnog vijeka provela u Domu zdravlja Križevci.

Stara zgrada bolnice „Danilo I“
(prve bolnice u Crnoj Gori)

EKSKURZIJA SPLIĆANA U CRNU GORU

Putevima Josipa Slade - Trogirana

Ovo već možemo nazvati tradicionalnim: Splitska zajednica Crnogoraca organizirala je i ove, kao i prethodnih nekoliko godina, ekskurziju za svoje članove i prijatelje. Ovaj put je to bila ruta u jugozapadni dio Crne Gore (Kotor – Njeguši – Cetinje – Podgorica – Nikšić) od četvrtka 25.06 do nedjelje, 28.06.2009. godine. Malobrojna je zavičajna zajednica Crnogoraca u Splitu, ali vitalna i inicijativna, pa smo u znak podrške njihovim naporima i nas nekolicina prijatelja popunili autobus kojim četrdesetak ljudi kreće u kišnu zoru. Magistrala poluprazna vijuga uz more jednako kao i šezdesetih godina prošlog stoljeća kad je napravljena. Ne žurimo. Pauzica za jutarnju kavu u Brelima, pa lagano prema Pločama i Neumu (obavezna pauza, kava, red za WC i užurbani šoping), „meka“ granica i preko Stona prema Dubrovniku. Vrijeme promjenjivo: čas sunce, čas oblaci, pa kišica pa opet sunce – „El Niño“ je stigao i u naše krajeve. More i krajolik mijenjaju boje već prema situaciji kad se nebo ogleda u moru.

Stajemo ispred mosta preko Rijeke dubrovačke i fotografiramo se s gruškou lukom u pozadini.

Nastavljamo dalje Konavlima sve do Debelog brijega i na granici zbog administrativnih problema dangubimo više od pola sata. Plaćamo eko-taksu 50 eura (to je crnogorska inačica Slovenskim vinjetama) i vozimo se preko Herceg-Novog u Boku.

Gospa od Škrpjela – koju nam je približio, tamo devedesetih godina, „čovik i po“ pokojni Don Branko Zbutega – obnovljenih pročelja i krova, nadnaravno nas prati cijelo vrijeme dok vozimo prema Kotoru, a mi je gledamo nasred mora u svim pogledima, gotovo kao virtualni panoramski prikaz (doduše kroz kišom okupane autobusne prozore).

Zastajemo na kavi u Prčnju i upoznajemo se izravno s crnogorskim turističkim radnicima. U hotelu sa tri-četiri zvjezdice, kuha se kafa na rešou u maloj bakarnoj džezvi, jedna po jedna, pa ko dočeka.

– Može li jedan đus?

– Može, kaže u prolazu konobar i na tome ostane. Nakon petnaest minuta, kad već polazimo, eto ti drugog konobara koji u ruci nosi limenku soka. Zahvaljujemo i ne uzimamo željeni sok, a on susretljivo vraća neotvorenu limenku.

Kiša i sunce izmjenjuju se u rirtmovima od po pola sata. Nakon sedam i po sati puta stižemo u Kotor. Obilaznica je još u neisporučenim IGH-ovim idejnim projektima. Nemamo gdje parkirati već na dobar kilometar od starog grada. Malo brontulajemo, ali ipak zadovoljni žurimo prema centru. Tik ispred ulaza u tvrđavu sustiže nas pravi bokeljski ljetnji pljusak. Na brzinu vadimo kabanice, kape i žurno u dućanima kupujemo kišobrane, skrivamo se od kiše pod tendama brojnih kotorskih kafića. Nema gužve. Tek pokoja grupa turista koji se, kao i mi, kreću mokrim ulicama, preskačući lokvice vode u ljetnjoj obući. Čim smo pokupovali kišobrane, kiša je, naravno, stala i sunce – koje iznenadno, kao što se skrivalo iza oblaka, naglim ljetnjim bljeskom obasja mokru kaldrmu i pročelja kotorskih kuća – tjera nas da isto tako hitro poskidamo kabanice. Mnogi nose još neotvorene kišobrane i smiju se. Fotografiramo se. Svaka kaleta i pjaca nude se ljepotom detalja višestoljene arhitekture. Ponovno i ponovno možete se diviti tom arhitektonskom galimatijasu koje je vrijeme patinom i mediteranskom neodoljivošću uravnotežilo na onu bezvremenu razinu ljepote i skalda kad pomisliš kako bolje od toga i ne može biti. Iznad nas, visoko uz kotorske strane, stotinama metara po obroncima, razvukli se srednjovjekovni obrambeni zidovi i kule, stepeništa i crkvice. Kotor jr bio i jeste značajan grad, od srednjeg vijeka do današnjih dana.

Dva sata projure učas. Skupljamo se i polazimo dalje. Tri su sata popodne (9 sati od polaska iz Splita), a mi smo bez konsenzusa o daljoj ruti puta. Činilo se da većina sumnja kako su kotorske strane dobar izbor, ali je Rade, naš samozatajni vođa puta, odlučno preuzeo mikrofon od naše legendarne domaćice-volonterke Marine i rekao: „*Idemo uz kotorske strane prema Njegušima! Put je popravljen i asfaltiran i nema nikakvih problema!*“

I avantura počinje. Mercedesov dugi autobus i tridesetogodišnji mladač Rene, šofer iz imotske krajine, prvi put a ipak vješto i bez pogreške vozi nas serpentinama, čini se put neba. Prestrašeni, zanimali putnici. Na ivici hysterije vozimo se pedeset po pedeset metara uvis nebrojenim serpentinama. Kad susretnemo auto ili autobus, manevriranje i vožnja u „rikverc“ dovode strah i nelagodu do usijanja. Ispod nas, duboko kao na dnu bunara, ostaje Bokokotorski zaliv, a u jednom trenutku oni hrabriji koji vire kroz prozor autobusa ugledaju ispod nas avion koji je ležerno slijetao.

Cesta je ovo koju je projektirao i realizirao naš Trogiranin, ing. Josip Slade i to tako da je u planinu, cestovnom trasom upisao slovo „M“, u čast prelijepe Milene, žene kralja Nikole koji je bio naručitelj. Naravno da je narodna mašta u legendu pretvorila ovaj poduhvat, pustivši novim pokoljenjima svakovrsne asocijacije, no bilo kako bilo, ova je cesta za ono doba bila za budućnost Crne Gore jako važan infrastrukturni objekt. Kako se penjemo strah raste i adrenalin i tišina koju možete nožem rezati; čini se da nikad nećemo stići do vrha. Kameni zidovi naizmjenično omeđuju ivicu ceste i ne ulijevaju nam sigurnost, pogotovo što su brojni djelimično razbijeni. Ipak nekako, nakon četrdesetak minuta penjanja (ne treba ni naglašavati kako nam je taj školski sat izgledao kao vječnost), stižemo do vrhova kotorskih strana i na plato prema Njegušima. Barem tri dobra pljuska koji su oprali i naš autobus i cestu, prijeteći oblaci koji su se dolje, prema Kotoru pretvarali u pramenove magle zaklanjajući nam vidik, ispratili su nas na crnogorske visove kako bi slika ljudske malenkosti i nejakosti spram prirode, bila potpuna. U nastavku, suri planinski lanci i vijugave, srednjevjekovne ceste, jedva malo šire od našeg autobusa, voze nas praznim, nenaseljenim prostorima. Tek poneki katun i nešto blaga koje se od kiše skriva u sjeni stoljetnih stabala.

Njeguši dolaze kao spas i relaksacija. Stajemo ispred kuće Petrovića koji su dali dvjestogodišnji kontinuitet vladara Crne Gore. Duga i uska visoka prizemnica s podrumom ispod ceste i ispod cijele kuće i tri velike sobe na prizemnom nivou. Tu se rodio P.P. Njegoš. Dvorište kao i sam objekt su temeljito rekonstruirani, a brojni podzidi i stepenice su uvelike oskvrnuli autentičnost. Devastirani, suvremeni hotel iz sedamdesetih godina prošlog stoljeća, moderna građevina opustošena i zarasla u korov nikakva je pozadina i blisko susjedstvo koje nije na ponos Crnogorcima. Ni domaćin i vodič kroz ovaj muzej, anakron kao i prospekti koje nam je prodao a koji su tiskani prije tridesetak godina, nisu mogli pokvariti impresiju da se nalazimo na mjestu gdje je rođen ovaj veliki čovjek i svi njegovi preci i potomci. Sve što ostali svijet zna o ovoj maloj ponosnoj zemlji, učinili su ljudi rođeni u ovoj skromnoj i istovremeno monumentalnoj građevini. Skromno ognjište, nekoliko stolica, polica i škrinja u kojoj je Njegoševa majka donijela miraz (prćiju). Ovdje stvarno vrijedi arhitektonska maksima „manje je više“ i suvremeni, hinjeni minimalizam novih interijera, tek je blijedi surogat ovog skromnog i jednostavnog života.

Fotografiranje i nastavak puta prema Cetinju, prijestonom gradu, uskim vijugavim drumom. Stižemo netom pred sumrak. Iznad cetinjske kotline okupane kišom i svjetlom prigušenim brojnim debelim oblacima. Crveni krovovi obiteljskih kuća, tih petnaestak hiljada cetinjana koji ovdje, daleko

od svega žive, malo groblje, propala socijalistička tvornica naših prvih kućnih frižidera „Obod“ i na kraju hotel „Grand“ izgrađen sedamdesetih godina prošlog stoljeća, na mjestu čuvenog „Granda“ u kojem su konobari nosili bijele rukavice i govorili najmanje 4 svjetska jezika, još iz doba Danilova.

Smještamo se u udobne sobe, građene i opremane krajem sedamdesetih godina. Večera je također u maniri sedamdesetih, barem što se posluge i jelovnika tiče: plata s ukusnom svinjskom šniclom, kuhani grašak, mrkva, krumpir i salata od kupusa, nikako da stignu. Piće naručiti i dobiti, pravi je podvig. To su, valjda, crnogorski standardi hotela s tri zvjezdice. Konobari, oznojeni jurcaju okolo i jedva uspijevaju poslužiti nas četrdesetak razmaženih turista naviklih na brzu i kvalitetnu uslugu koju su naši hotelijeri već odavno savladali. Dvanaest sati puta dodatno su smanjili naš prag tolerancije, koji pomiješan s drugačijim poimanjem vremena od crnogorskih konobara, proizvodi u svima odluku o ranom odlasku na počinak. Romor kiše po limenom krovu hotela i ubrzo tonemo u okrepljujući san.

Budim se u praskozorje, prije pet sati. Rano se leglo. Pogled s balkona odmara se na bujnoj vegetaciji, pravoj šumi u parku nasuprot hotela, ali i svud kud ti oko krene. Urbani, uređeni drvoredi, raznolika stabla od platana, autohtonih bukava i breza i miris lipe, lipe iz mog banjalučkog djetinjstva. Sve podsjeća i liči na mitel-europski gradić. Ništa više, osim silueta planina u daljini, ne podsjeća na gorovitu divljinu kojom smo se od Kotora naputovali. Ovdje sve slični na najljepše „bašča-gradove“ poput nekadašnjeg Mostara, Banjaluke, Švarcvalda u Njemačkoj ili Silkeburga u Danskoj. Glavna pješačka ulica – korzo, po sredini se širi u trg, bolje kazano, širinu na kojoj su koncentrirani, na doslovno sto koraka dvorovi, muzeji i ambasade, sve iz zlatnog doba Njegoša i Kralja Nikole.

No, mi prvo odlazimo pokloniti se sjeni valikog pisca i filozofa, vladike i gospodara, kojeg prerano oboljelog od tuberkuloze i gotovo umrlog na putu iz dalekog svijeta, Crnogorci sahraniše visoko, na vrh Lovćena.

U enciklopediji, prije polaska nalazim crticu s osnovnim podacima:

Petar II. Petrović Njegoš (Njeguši, 1. studenog, 1813. - Cetinje, 19. listopada 1851.), crnogorski vladika i vladar Crne Gore. Petar mu je crkveno ime, a rođeno mu je ime Radovoje, nadimak u mladosti Rade, dok su ga Crnogorci oduvijek nazivali i Vladika Rade.)

Školovao se kod strica vladike Petra I. i drugih učitelja u Cetinjskom samostanu, kamo je došao oko 1825. i u Boki kod Josipa Tropovića. U svojoj 17. godini (1830.) Petar preuzima crkvenu i svjetovnu vlast u Crnoj Gori. Godinu dana nakon preuzimanja vlasti osniva Senat i Gardu (Gvardiju) - kao kombinirane organe sudske, upravne i izvršne vlasti. Za upravitelje nahija postavlja kapetane.

Godine 1832. ukida guvernadurstvo. Na Cetinju 1834. osniva prvu tiskaru i školu u oslobođenom dijelu Crne Gore, putuje u dva navrata u Rusiju: 1833. i 1837., gdje je zavladichen ...

Autobus ponovno vijuga zavojitim i uskim cestama i mi se dižemo prema lovcenskim visovima. Trebalo je proći cijelo stoljeće, pa i više dok se nije izgradio siguran pristup mauzoleju stepenišnim tunelom koji posjet čini udobnim i ne pretjerano zahtjevnim, kad je tamo sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća dovršen neoklasicistički mauzolej po projektima Ivana Meštrovića. Dvije ženske karijatide nose glavni trijem, a u mauzoleju je od crnog jablaničkog granita, u naravnoj veličini isklesan kip, kompozicija puna eksplicitne simbolike. Iza je skromna kripta i otvoreni vidikovac na samom hrptu Lovćena. Legenda kaže kako je Vladika Rade, mada teško i neizlječivo bolestan, svoju odluku da bude sahranjen na ne baš najvišem vrhu, obrazložio duhovitom opaskom kako će se poslije njega vjerojatno pojaviti veći Crnogorac, pa zato on ne želi zauzeti njegovo mjesto. Monumentalna poruka, kao i Njegoševo djelo, centar je, središte i težište suvremene Crne Gore. Oda je to i priznanje njenom najznačajnijem duhovnom vođi i misliocu koji je sve svoje snage, moći i znanje upotrijebio za njen boljitak i koji je, konačno pripremio put Kralju Nikoli da ovu malu i daleku državu upiše na mapu

suvremenih i civiliziranih naroda. Pisac „*Gorskog vijenca*“ i „*Luče mikrokozma*“, antologijskih djela koja stoje uz bok onom najboljem od Antike do danas, mada je vrlo mlad postao vladar i vladika (sa 17 godina) i nakon kratkog života (mlad je i umro, s 38 godina), uspio je u svojoj biljardi u Cetinju ugostiti sve što je intelektualno i duhovno vrijedilo na srednjeevropskim prostorima. Pohodili su ga umjetnici, filozofi i rječju ljudi od duha i pameti.

Ekipa onih u boljoj kondiciji, lagano odlaze korak po korak u tunel uz nebrojene stepenice i nakon sat i po vraćaju se puni impresija, ispunjeni onom duhovnom energijom koju ne morate u cijelosti razumjeti, ali se ona preseli u vas, napoji vas i trajno promijeni, energija kojom zrače ovakva mjesta.

Čudljivo vrijeme pustilo nas je upravo toliko da neometani obiđemo mauzolej, a zatim, za tren su se navukli oblaci, počela hladna planinska kiša i pogled sakrila magla koja nas je ispratila sve do povratka u Cetinje. Imali smo tek toliko vremena da pokupujemo malo njeguškog pršuta i meda od pelina. Vraćamo se u hotel.

Vrijeme se proljepšalo pa onako u grupi kao prava turistička karavana s noge na nogu odlazimo do glavnog cetinjskog trga. Preljepi Nikolin dvor prvi nam je na putu. Skroman i monumentalan u isto vrijeme, uređen po najsuvremenijim evropskim standardima onog doba potvrđuje nam Nikolin status „evropskog tasta“ (kralj je naime pouđavao brojne kćeri na gotovo sve značajnije evropske dvorove od Njemačke do Rusije). Ipak, njegov dvor je oličenje skromnosti usporedimo li ga s dvorovima njegovih zetova i prijatelja, no taj prostor ipak odiše mjerom, profinjenim izborom mobilijara i posuda, uljuđenošću i elegancijom vladara jedne male, sirote i „na kraj svijeta“ locirane države, koji je *à propos* vladao pedeset godina i ugostio barem po dvije generacije evropskih monarha.

Njegoševa „*Biljarda*“ bila je prethodnica Nikolinoj pedesetgodišnjoj vladavini, jednostavna je i lako čitljiva građevina, nalik kasarni, asketski jednostavna i strogo funkcionalna. Ipak, kad spoznate da je u Njegoševu doba sve, ama baš sve od slavenskog i mitel-evropskog duha i intelektualnog potencijala, od umjetnika, književnika, mislilaca i državnika, pohodilo velikog crnogorskog refomatora, shvatite koliko je velik iskorak u afirmaciji Crne gore napravio. Njegoš je u nepunih dvadeset godina modernizirao i promijenio Crnu Goru za cijeli milenij.

Istorijski muzej i galerija umjetnina zaostaju uvjerljivo iza „*Biljarde*“ i Nikolina dvora. Tradicionalni i nemoderni muzejski postav – od neolita do partizanskog doba u drugom svjetskom ratu – trebao bi pod hitno doživjeti renoviranje i osuvremenjivanje kako bi na suvremeniji i multimedijalni način predstavio vrijedne izložke, ali i da bi se lišio trivijalnosti. Vrlo zanimljiv i vrijedan fundus slika i skulptura također bi trebalo reorganizirati primjereno vremenu i izložiti samo ono najvrjednije, jer ovoliki broj radova na jednom mjestu izmori i najupornije posjetioce.

Umor i „kulturni šok“, apsolutno iznenađujući i kvalitetom i količinom koncentriranih kulturno-povijesnih dobara i umjetničkih djela, osobito za neveliki gradić u kojem svak svakog poznaje, vraća nas zadovoljne na večeru u hotel. Opet plata: šnicla, grašak, mrkva ... Nekako dobijemo i juhu i opet vrlo rano na počinak. Doduše, neki su vrlo teško zaspali, jer je negdje iz podruma do sitnih sati „nabijala“ turbo-folk muzika.

Subota ujutro (27.06.2009.). Opet ranimo i prije osam sati krećemo iz Cetinja prema Podgorici. Narvano da je „preko preče, naokolo bliže“, pa se i mi uskom, preuskom cestom spustimo u Rijeku Crnojevića.

Usred prekrasnog i gotovo netaknutog prirodnog krajolika s kamenog mosta ugledamo stari, ciglom zidani dimnjak (još iz socijalističkih vremena) tvornice za preradu ukljeve, endemske riblje vrste iz Skadarskog jezera. Dimnjak postojano rige dim iz sušara. Sve je pusto i mirno, a zelena rijeka lijeno meandriira put Skadarskog jezera, probijajući se kroz plitku klisuru i račvajući se u mnogobrojne rukavce.

Na mostu upoznajemo lokalnog momka u dresu Hrvatskog nogometnog saveza koji nas uvjerava kako je on naš nogometni navijač, ali avaj, kad ga pitamo za koga navija, on će: „*Za Dinamo!*“. Zamalo ga nismo bacili s mosta, jer je u autobusu bilo i nekoliko starih „torcidaša“. No ipak je sve ostalo na nivou onog vica o krivoj tribini i krivom dresu.

Svi mi i naš novi prijatelj, fotografiramo se kolektivno ispred spomenika palim borcima u II svj. ratu. Koliko mladosti poginule ze neke ideale koje smo tako jednostavno i „šaptom“ napustili i zaboravili. Revizionisti jašu i uvjeravaju nas kako je antifaziizam bio gotovo jednak fašizmu. Mudrac bi rekao nešto kao: „*Zlo pobjeđuje kada dobri ljudi ne rade ništa da ga spriječe!*“?

Opet u autobus i „jednotračnom“ vijugavom cestom uspnemo se na magistralni put prema Podgorici. Usput se divimo ljepoti krajolika u kojem ne znaš gdje prestaje rijeka i počinje jezero. Ostavljamo čamce vezane za vrbe u mirnim djelovima rijeke i jurimo ususret najvećem iznenađenju izleta, pozitivnom naravno.

To su „*Plantaže 13. juli*“, najveći kompleks vinograda u Europi. Jedna suvremena i po svemu izuzetna poljoprivredno-vinogradarsko-voćarska kompanija kojoj bi pozavidjeli i najuspješniji evropski proizvođači.

Stotine hektara uređenih vinograda i voćnjaka i kao kruna svega idemo, uz osmjeh krasne mlade i pametne voditeljice Jovane, u posjet podrumima sakrivenim u bivšem JNA podzemnom hangaru za avione.

Takvo nešto, taj suvremeno revitalizirani vojni objekt, nešto je najimpresivnije što sam u vinarskoj industriji vidio. Istovremeno, sredenost, urednost i sistematičnost toliko odudara od crnogorske svakodnevnice koju smo u ova tri dana vidjeli i zorno pokazuje kako jedan ozbiljan i smislen razvojni napor može dati svjetski rezultat. Od jednostavnog reda bačava u tom podrumu, preko makete cijelog područja plantaža, stotina hektara vinograda i voćnjaka do impresivne prezentacijske dvorane – blagovaone, gdje su nam poslužili jednostavan i primjeren objed uz degustaciju pet-šest vrhunskih vina.

Sve to, mada izvjesno nije nikakvo otkrivanje „tople vode“ već viđeno u svijetu i implementirano uz besprijekornu uslugu i promociju, pokazuje kako visoki svjetski standardi i nisu tako visoki i nedostižni, već samo traže malo entuzijazma, discipline i dobre volje. Dvije mlade i pametne djevojke koje su nam bile domačice i koje su nas provele kroz svijet crnogorskih vina *Krstača* i *Vranca*, rakija Prvijenca i Krune, dale su finalni pečat našoj ekskurziji. Naravno da smo nakon degustacije

nakupovali vina i rakije više no što smo mislili, naravno da smo za to platili i svjetsku cijenu i konačno i najvažnije, naravno da smo otišli zadovoljni.

Ovo je sigurno put kojim bi trebale ići i ostale crnogorske kompanije koje imaju što ponuditi svijetu. Bravo Crnogorci.

Nakon autobusnog obilaska nepreglednih i pod špagu složenih polja pod vinovom lozom, opraštamo se od naših domaćica i odlazimo u ljetnji pljusak u Podgoricu.

Ovdje se, na trenutak prekida grupni opis impresija iz našeg autobusa u kojem je cijelo vrijeme vladala vesela atmosfera slična maturalnoj ekskurziji (na kojoj su mnogi od nas bili prije četrdesetak godina), jer je pisac ovih redova, inače crnogorski zet, pošao sa suprugom i prijateljicom na obiteljsko druženje u Danilovgrad. Bilo bi preuzetno da vam opisujem srdačnu atmosferu i ugođaj druženja u obitelji, tradicionalno i pomalo agresivno crnogorsko gostoprimstvo, a sve to nabijeno emocijama ponovnog „gledanja“ nakon dvadeset i pet godina. Reći ću samo kratko da smo se kasno uveče, taksijem po pljusk, vrlo dobrom cestom i susretljivim taksistom vratili u Cetinje.

Ujutro se (nedjelja) odjavljujemo iz hotela (ja naravno zaboravim dokumente, ali za to postoji naša „dobra vila“ Marina da me spasi) i mi se ubrzano vozimo prema Nikšiću uz obavezan posjet manastiru Ostrog. To je još jedna adrenalinska avantura kad se po kosi, brojnim serpentinama na nemoguće lošem putu naš autobus probije do „podesta“ iza neke putnice, na rubu sloma živaca, tu posjet završi u lokalnom kafiću. Ostali, hrabriji i radoznaliji, unajmljuju kombije (za po 8-10 putnika) i nastavljaju uz planinu po još jedno duhovno iskustvo pravoslavnih misionara koji su u planinu uklesali crkvu i manastir. Nalazim osnovne podatke na internetu:

Ovaj slavni manastir osnovan je u sedamnaestom vijeku. Osnivač ovog jedinstvenog mjesta na našim prostorima Sveti Vasilije proglašen je svecem i njegove mošti pohranjene su u ovom nevjerojatnom zdanju. Ostrog predstavlja mjesto gdje se okuplja najveći broj hodočasnika, ne samo u Crnoj Gori nego i šire, a posjećuju ga pripadnici svih vjeroispovjesti zastupljenih na prostoru Crne Gore (pravoslavni, katolici i muslimani). Smatra se da su mošti Svetog Vaslija čudotvorne i veoma su česti primjeri i priče ljudi koji su odlazili u hodočašće i tamo na čudotvoran način bili iscjeljeni i izliječeni.

Meka vjerskog turizma privlači brojne ljude koji su u ovim tranzicijskim vremenima u paničnoj potrazi za novim smislom, brojne bolesne koji su narodnom predajom došli ovdje po čudotvorno izliječenje, brojne putnike namjernike koji se dive gradnji u tako surovim prirodnim uvjetima. U svakom slučaju, šušur i gungula ne prestaju cijelog dana, svih sedam dana u tjednu, cijele godine. Brojni suveniri i „suveniri“ neznanog porijekla i još upitnije estetike prodaju se „k'o alva“. Globalizacija uzima danak najviše onom neprimjetnom ali sve prisutnom površnošću koja traje kratko ali je *trendly*. Mislim da je pišući „*Luču mikrokozma*“, spoznavajući nadolazeća vremena opće površnosti, vremena masovnih medija i „*masovnih ljudi*“, Njegoš zapisao:

...
da opširnu vidim kolijevku
u kojoj se vječnost odnjihala,
iz koje je u krila udrila,
u beskrajni prostor ulećela,
od svačijeh skrila se pogleda
do jednoga koji sve proniče, -
u opširno svetište bića,
de s' rađaju sunca i mirovi,
de vjenčano biće s začatijem,
de se dusi besmrtnošću krste
...

Ovim citatom, kao krunom na ovom skromnom putopisu, završavam. Jer, teško je reći ili zapisati nešto preko misli kolosa koji svojim duhom obasijava mnoge generacije i trajno obilježava crnogorske, ali i svjetske duhovne prostore.

Mišo Dunović

IZLOŽBA FOTOGRAFIJA „NACIONALNI PARKOVI CRNE GORE“

U organizaciji Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb i uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, dana 2. jula je u Galeriji „MONTENEGRINA“ u Crnogorskom domu u Zagrebu otvorena izložba fotografija „*Nacionalni parkovi Crne Gore*“. Sve prisutne – među kojima su bili ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj gospodin Goran Rakočević i prvi sekretar Ambasade Crne Gore gospodin Branislav Karadžić – pozdravio je predsjednik Društva „MONTENEGRO“ gospodin Dušan Mišković i dao riječ tajniku NZCH gospodinu Danilu Iveziću. U kraćem, prigodnom obraćanju – prije no što će velikom broju prisutnih i zvanično biti pružena prilika da uživaju u prelijepom izboru fotografija dragulja Crne Gore – gospodin Danilo Ivezić, koji je autor izložbe i njenog kataloga, iznio je malo poznati i gotovo nevjerovatan podatak da je još daleke 1878. godine (dakle samo šest godina nakon proglašenja Yellowstonea prvim nacionalnim parkom u svijetu!) bila zaštićena teritorija Biogradske gore i proglašena *Knjaževim zabranom*. Ako se zna da je prvi nacionalni park u Evropi osnovan prije ravno 100 godina u Švedskoj, onda bi gornji podatak (uz navođenje autentičnog dokumenta o uspostavljanju *Knjaževog zabrana*) – bio dostojan svih publikacija koje govore o evropskoj i svjetskoj prirodnoj baštini!

Nacionalni park Biogradska gora je osnovan 1952. godine. Smješten na sjeveroistoku Crne Gore, između rijeka Tare i Lima, u središnjem dijelu planine Bjelasice, zahvata površinu od 5.650 ha. Samo šest godina nakon proglašenja Yellowstone-a prvim nacionalnim parkom u svijetu, zaštićena je i teritorija Biogradske gore. Zaštita Biogradske gore, sa slivom Biogradske rijeke i Jezerštice, datira još od 1878. godine kada je ova teritorija postala Knjažev zabran – kao poklon ondašnjem gospodarstvu Crne Gore knjazu Nikoli. Omeđen planinskim visovima, ispresijecan potocima i uvalama, ukrašen prelijepim jezerima, okičen stoljetnim šumama i pitomim livadama, ovaj nacionalni park predstavlja veličanstven dar prirode.

Predjeli Durmitora, po ljepoti i neokrnjenosti rijetko i autentično djelo prirode, proglašeni su nacionalnim parkom 1952. godine. Smješten na sjeverozapadu Crne Gore, Park obuhvata osnovni masiv Durmitora sa kanjonima Tare, Drage i Sušice i gornji dio kanjonske doline Komarnice, zauzimajući površinu od 39.000 ha. Osnovna odlika reljefa durmitorskog područja jeste prostrana visoravan na 1.500 m, koju usijecaju duboke kanjonske doline i sa koje se uzdižu impozantni planinski vrhovi, od kojih je 48 sa preko 2.000 m i među njima najveći Bobotov kuk sa 2.525 m. Ljepoti durmitorskog masiva posebnu draž daje 18 ledničkih jezera, nazvanih „gorske oči“, na visinama iznad 1.500 m. Najveće i najatraktivnije je Crno jezero.

Nacionalni park Lovćen obuhvata centralni i najviši dio lovcenskog masiva, površine 6.220 ha. Proglašen je nacionalnim parkom 1952. godine. Smješten je u jugozapadnom dijelu Crne Gore između Skadarskog basena, Bokotorskog zaliva i Budvanske rivijere. Izdiže se u neposrednoj blizini mora, zatvarajući tako duge i vijugave bokeljske zalive, čineći zaleđe drevnom pomorskom gradu Kotoru. Na relativno uzanom prostoru srijeću se brojni i raznovrsni oblici reljefa, naglašeni u središnjem dijelu planine, gdje se Lovćen najviše izdigao Štirovnikom i Jezerskim vrhom. Padine planine su kamenite, sa brojnim škrapama, jamama i dubokim vrtačama, dajući krajolicima specifičan izgled. Sa vidikovca, u neposrednoj blizini, pruža se nezaboravan pogled na Bokotorski zaliv i Katunsku nahiju koju je čuveni Bernard Šo, kada je ugledao, nazvao „Kameno more“.

Živopisno i po mnogo čemu jedinstveno Skadarsko jezero smjestilo se u zetsko-skadarskoj kotlini, zadržavajući rijekom Bojanom kontakt sa Jadranskim morem, od kojeg ga je u dalekoj prošlosti odvojio lanac visokih planina. Sa površinom od 370 do 530 km², zavisno od vodostaja, predstavlja najveće jezero na Balkanu. Crnoj Gori pripadaju 2/3 jezera, dok je 1/3 na teritoriji Republike Albanije. Crnogorski dio jezera sa priobaljem, površine 40.000 ha, proglašen je nacionalnim parkom 1983. godine. Skadarsko jezero se odvaja od ostalih nacionalnih parkova kao područje sa izrazitim limnološkim karakteristikama, izuzetnim bogatstvom ornitofaune i ihtiofaune i bujnom vegetacijom močvarnog tipa. Predstavlja jedan od najinteresantnijih biotopa ovog područja.

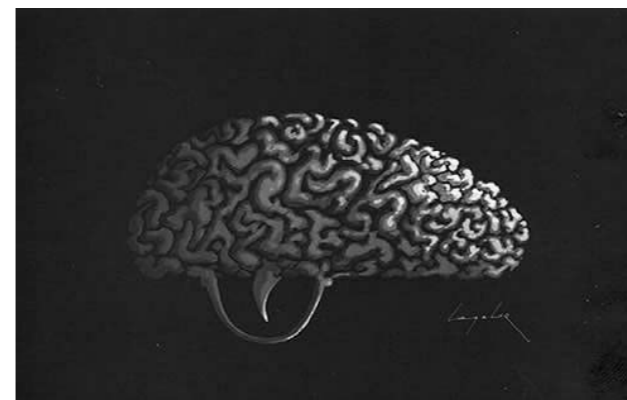
INTERNETSKA IZLOŽBA KARIKATURA LUKE LAGATORA

Digitalna biblioteka crnogorske kulture „Montenegrina“ (www.montenegrina.net) nedavno je počela s objavljivanjem nagrađenih i nominovanih karikatura svjetski poznatog karikaturiste Luke Lagatora. Ponosni smo što je on bio i naš gost i izlagao u Galeriji „MONTENEGRINA“ u Crnogorskom domu u Zagrebu, u jesen 2007. godine.

Rođen 08.12.1945. godine, na Cetinju. Član Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore od 1978. godine. Član Udruženja karikaturista Crne Gore od osnivanja - 1996. godine. Boravio je i radio u brojnim likovnim kolonijama u zemlji i u inostranstvu. Do sada je imao 21 samostalnu izložbu slika, a učestvovao je na preko 200 zajedničkih izložbi slika u zemlji i u inostranstvu. Imao je 11 samostalnih izložbi karikature, a učestvovao je na preko 170 kolektivnih izložbi karikature širom svijeta. U raznim listovima i časopisima objavio je preko 3.500 radova. Objavio je tri knjige karikature, od kojih je »Slično« prva knjiga stripa objavljena u Crnoj Gori. Autor je dva kratka umjetnička filma: »Sizifov put« i »Sizifov trud«. Dobitnik je brojnih nagrada i priznanja, od kojih 30 u internacionalnoj konkurenciji.

U prilog vrijednosti neke slike obično se kaže da ona može zamjeniti hiljadu riječi. Za karikaturu bi se pak moglo ustvrditi kako joj je vrijednost utoliko veća ukoliko je potreban manji broj riječi da bi se objasnila. Karikaturama koje smo odabrali ne treba ni propratni tekst ni naslov: dok prva sugestivno ukazuje da je stvarni uzrok (*okidač*, „trigger“) mnogih zala zapravo ljudski mozak, dotle druga poznatu tezu i antitezu iz basne o lisici i rodi s lakoćom sintetizira u daleko prepoznatljiviji gest na ovim prostorima („znam za jadac“).

Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji *Crnogorskog glasnika* na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista.

Tekstovi nijesu lektorirani te se ispričavamo autorima i čitateljima.

Ovaj broj "*Crnogorskog glasnika*" tiskan je uz potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

Djela i riječi znamenitih ljudi u povijesti nekog naroda dugo se pamte i kroz o njima sačuvane anegdote – crtice iz života, koje ponekad prijeđu u narodno predanje, gubeći na vjerodostojnosti, ali čuvajući duh poruke koju nose. U ovom broju donosimo (iz knjige Marka Vujačića: „Znameniti crnogorski i hercegovački junaci“, II, Prosveta, Beograd, 1952.) još nekoliko anegdota o Nikoli Pekovu Mijuškoviću, plemenskom kapetanu pješivačkom i rijetko mudrom Crnogorcu. One pokazuju kako je razborit čovjek mogao Knjaza i ukoriti i savjet mu dati, pa čak i promijeniti knjaževu odluku, uprkos sveopštem uvjerenju kako je „Gospodareva vazda morala biti pošljednja“.

ВРАЋАЊЕ СТОКЕ КОЈА ЈЕ УПУЋЕНА ДА ПОПУНИ КЊАЖЕВУ ШТАЛУ

Једног јесењег дана, пред књажевим дворцем у Никшићу, сједјели су с књазом неколико црногорских главара, међу њима и жупски. Књаз је био добро расположен, па су и његови разговори са главарима текли у пријатном расположењу.

Одједном је неко примијетио како неки чобани тјерају стоку, нешто коња, говеда и оваца, испод Требјесе право ка књажевој штала, гдје је пролаз био забрањен. Та књажева штала тек што бјеше озидана, стога је била празна. Неко од присутних упита: „Чија је оно стока и ће се ћера?“. Други одговори да је стока из Жупе и да је шаљу на поклон књазу да попуни нову шталу. На то ће Никола Пеков рећи: „Мисле Жупљани, господару, да у Никшићу још влада капетан Мушовић [негдашњи турски заповједник града], па му шаљу поклон да га умилостиве.“ Књазу је то било непријатно, те је послао једног перјаника да се та стока врати назад, што је одмах и урађено.

ОДЛИКОВАЊЕ НИКОЛЕ ПЕКОВА

На једном збору у манастиру Острогу, на Петровдан 1904. или 1905. године, био је присутан и књаз Никола. У његовој пратњи био је и руски посланик на Цетињу. Са књазом су били и многи црногорски главари, а међу њима и Никола Пеков. Књаз је са свима од њих понешто разговарао. Том приликом је књаз упитао капетана Николу како је са здрављем. Овај му на то одговори: „Отимам се, господару, иако ми ова ђавоља старост из године у годину ум и живот све јаче притискује, али се још не дам.“ (Било му је тада око седамдесет и пет година.)

Затим се капетан Никола обрати књазу ријечима: „Господару, чујем да Руси немају много среће у рату с Јапаном.“ „Засада тако изгледа, Никола, али има времена да се ситуација поправи“, – одговори му књаз. Онда капетан Никола постави књазу ово питање: „Да ли си, господару, понудио руском цару и Русији нашу помоћ?“ „Нијесам, Никола, руском цару и великој Русији није потребна војничка помоћ мале Црне Горе“ – одговори књаз. А капетан Никола ће рећи: „Знам ја, господару, да велика Русија има доста војске и цебане и да јој није потребна помоћ мале Црне Горе, али те молим да то учиниш у интересу твоме, твога дома и Црне Горе, па то била иједна чета. Нека руски цар и велика Русија знају да је црногорски књаз са храбрим Црногорцима увијек с њима, не само

у добру већ и у невољи.“

Књазу се то много допало. Одмах се обратио руском посланику и превео му на руски што му је Никола Пеков предложио. И руском посланику се то много свидјело, па је, послвије тога, преко тумача, веома љубазно разговарао с капетаном Николом. По повратку на Цетиње, посланик је својој влади предложио да се капетан Никола, као стари ратник, одликује Георгијевским крстом. Послаников предлог је усвојен и Никола Пеков је одликован.

ИЗМЈЕНА ОДЛУКЕ КЊАЗА НИКОЛЕ

Неки познати јунак, родом из Шаранаца, није извршио једно важно наређење господарево. Књаз, чувши за то, нареди да тај дође на Цетиње. Али се овај није одазвао књажевом позиву, јер се бојао оштре казне. Послије тога, књаз је наредио команданту бригаде да одметника ухвати и стражарно спроведе на Цетиње. Бригадир је с војском ишао да тога човјека пронађе, али му није успјело, јер се одметник код некога сакрио. Послије завршене потјере, књазу је достављен извјештај да одметник није пронађен.

Исте године, ујесен, када се књаз Никола неко вријеме налазио у Никшићу, једнога дана били су код њега многи црногорски главари и међу њима и неколико из Дурмиторске бригаде. Књаз је био љут као рис, па ће у таквом расположењу рећи бригадиру: „Лазаре [Лазар Сочица], није ти бастало да извршиш моје наређење и да уватиш онога одметника.“ Лазар је прибрано одговорио да није могао, јер га нигдје није пронашао, пошто се негдје склонио.

Књаз је наредио Марку Пекову (брата Николином) и још двојици присутних командира, да одмах пођу у то мјесто и да попале куће свих оних који одметника крију и дају му храну. Убрзо послвије тога ова тројица су отишла да се спреме за пут.

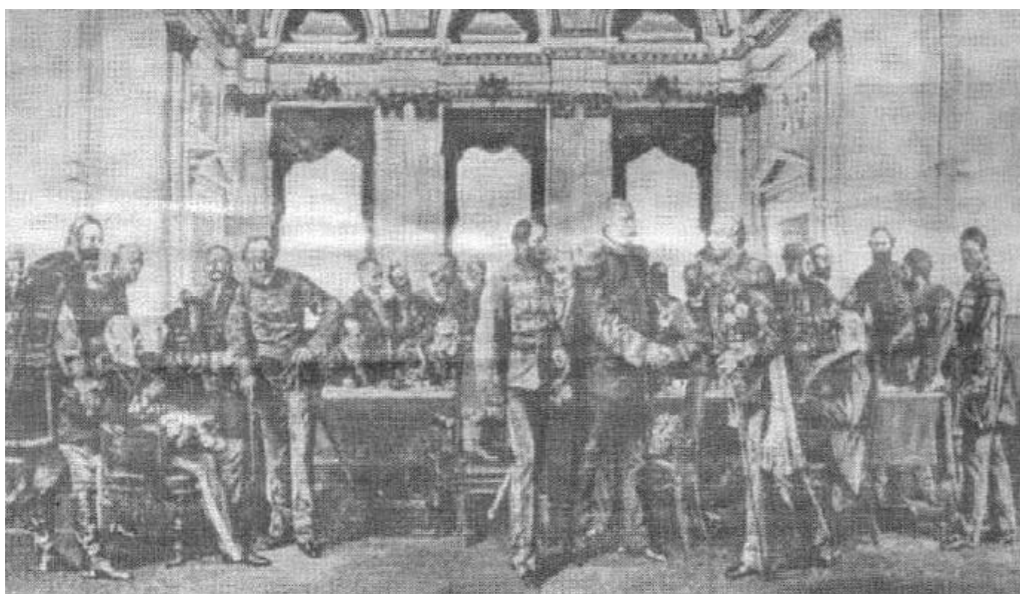
Пошто је књаз био много љут, нико се од главара није уканио да поведе ма какав разговор о томе.

Кад се књаз мало смири, устаде Никола Пеков и рече: „Господару, ‘оћу да те нешто замолим, а у интересу је Црне Горе и твоме лично да ме саслушаш. Ја те молим да наредиш да се она три несрећника одмах врате с пута, јер ће попалити и ће треба и ће не треба; неће бити добро да се у Јевропи пише и прича како књаз црногорски, цар јунака, пали куће својих поданика. То не би било згодно ни за тебе ни за Црну Гору.“ Сем тога, капетан Никола је рекао: „Тај човјек, (мисли на одметника) је познати јунак и био је заслужан човјек. Ти му, господару, по главарима из његова племена поручи нека сам дође код тебе на Цетиње, и да ћеш му опростити, а он ће сигурно сам доћи и биће ти вјеран и послушан.“

Кад чу ово, књаз се замисли и убрзо нареди перјанику да Марка Пекова и његова два друга одмах пронађе и врати. Главарима Дурмиторске бригаде је наредио да преко народа саопште одметнику да он сам дође на Цетиње и да се покори књазу, па ће му он опростити. Тако је и било. Паметним ријечима Николе Пекова одобровољени књаз је измијенио своју строгу одлуку од које би, можда, пострадао доста кућа, што би имало рђаве последице, не само за попаљене и извршиоце паљења већ и за самога књаза који је издао такву наредбу.

Vodeni mislim da narodi koji zaboravljaju prošlost gube sadašnjost i nemaju budućnost, kao i da je u svakoj tradiciji sadržano moderno, u „Crnogorskom glasniku“, u rubrici **CRNOGORSKI MOZAIK**, donosit ćemo po neku kockicu iz svekolikog crnogorskog nasljeđa koje baštinimo. U ovom broju – koji je posvećen 13. julu, „najzvjezdanim datumu naše istorije“, kako je to rekao ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj gospodin Goran Rakočević na ovogodišnjem svečanom obilježavanju Dana državnosti Crne Gore na Planku – objavljujemo neke akcente iz tekstova koji govore o odlukama Berlinskog kongresa 1878. godine, međunarodnom priznanju Crne Gore i njegovim posljedicama; ti se tekstovi mogu naći u digitalnoj biblioteci crnogorske kulture (www.montenegrina.net), a zasnovani su na knjizi „CRNA GORA – Biografski zapisi II, Luča slobode i trajanja“ (koju je priredio Niko Martinović) i na radu historičara Novaka Ražnatovića „Crna Gora na Berlinskom kongresu“ (Istorijski zapisi, 3-4, 1988).

MEĐUNARODNO PRIZNANJE CRNE GORE I NJEGOVE POSLJEDICE

Učesnici Berlinskog kongresa 1878. godine

„Nj. V. Car Njemačke, Nj. V. Car Austro-Ugarske, Predsjednik Republike Francuske, Nj. V. Kraljica Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije, Carica Indije, Nj. V. Kralj Italije, Nj. V. Car Rusije, Nj. V. otomanski Car, u želji da, prema evropskim principima, a u skladu sa odredbama Pariskog ugovora od 20. marta 1856. godine, riješe pitanja koja su se pojavila kao posljedica događaja posljednjih godina i rata čiji je kraj označio preliminarni mirovni ugovor iz San-Stefana, bili su jednoglasni u mišljenju da bi održavanje Kongresa bilo najbolji način da se postigne sporazum. U tom cilju Njihova Veličanstva i Predsjednik Republike Francuske imenovali su opunomoćenike sa propisno sačinjenim punomoćjima, čija imena slijede, i koji su se, prema predlogu Austrougarskog dvora i na poziv Njemačkog, sastali u Berlinu.

Budući da su postigli međusobni dogovor, ugovorili su sljedeće odredbe:

...“

Kongres u Berlinu počeo je 13. juna 1878. godine, a rezultati do kojih je Kongres došao tokom svojih sjednica redigovani su u vidu završnog akta poznatog pod nazivom *Berlinski ugovor*. On je od strane predstavnika velikih sila – Velike Britanije, Francuske, Njemačke, Italije, Austro-Ugarske, Rusije i Turske – potpisan 13. jula 1878., a ratifikovan 3. avgusta 1878. godine. Na Crnu Goru su se odnosile odredbe sadržane u članovima 26.-32. *Berlinskog ugovora*. Za Crnu Goru su pravno su najznačajnije bile odredbe o priznavanju njene nezavisnosti (čl. 26.) i o njenim novim međunarodno priznatim granicama (čl. 28.).

Zbog uvriježenog mišljenja da je Crna Gora tek tada međunarodno priznata, navodimo čl. 26. *Berlinskog ugovora*:

”Art. 26. L’indépendance du Monténégro est reconnue par la Sublime Porte et par toutes celles des hautes parties contractantes qui ne l’avaient pas encore admise.”

Član 26. *Berlinskog ugovora*

odnosno njegov prijevod:

„Čl. 26. Nezavisnost Crne Gore je priznata od strane Visoke Porte i svih visokih strana ugovornica koje je još nijesu uvažavale.“

Otuda je jasno da je 13. jula 1878. godine Crna Gora priznata kao suverena država od strane svih evropskih velikih sila, dakle i od onih koje to do tada nijesu uradile! Prema tome, riječ je o upotpunjavanju broja zemalja koje priznaju Crnu Goru, a ne o njenom prvom priznanju (uostalom, Austrija je imala ugovor o razgraničenju s Crnom Gorom, bez posredovanja Turske, 1842., pa i sama Turska se razgraničila s Crnom Gorom 1859., a sav posao oko razgraničenja obavljala je međunarodna komisija). Time je Crna Gora i *de iure* postala punopravan član ondašnje međunarodne zajednice.

O tome kako se u međunarodnim ugovorima „važe“ svaka riječ, svjedoči i diskusija koja se razvila na sjednici Kongresa od 1. jula kada je (tek poslije rasprave o granicama!) na red došla prva alineja 2. člana *Sanstefanskog ugovora*, koja je glasila: „Visoka Porta definitivno priznaje nezavisnost Knjaževine Crne Gore“. Zastupnik Engleske lord Solzberi primijetio je da njegova Vlada nije nikad priznavala tu nezavisnost i zatražio da se riječ „definitivement“ (konačno, najzad) izbacili. Njemačka je u principu („en principe“) priznavala nezavisnost Crne Gore. Austro-Ugarska bila je već ranije formalno priznala Crnu Goru. Na pitanje kneza Bizmarka, francuski delegat je odgovorio da je Vlada Republike prećutno priznavala nezavisnost Knjaževine. Knjaz Šuvalov je izjavio da Rusija nije nikada ni „prestajala da je priznaje“, pošto crnogorski knjaževi nijesu potvrđivani od sultana niti su Turcima plaćali danak. Italijani izjaviše da oni, takođe, priznaju Crnu Goru, predlažući da se odnosni tekst ne mijenja, s tim što bi se u protokolu navela pojedinačna respektivna mišljenja. Međutim, Bizmark je zatražio da ostane isti tekst o definitivnom priznavanju nezavisnosti Crne Gore bez odvojenih mišljenja ...

*
* *

Na Berlinskom kongresu je među evropskim silama postignut kompromis koji će u Evropi, i pored nekoliko lokalna rata i težih međunarodnih kriza u XX vijeku, potrajati skoro tri i po decenije. Nade Crne Gore gajene punim angažovanjem u hercegovačkom ustanku i potom u ratu sa Turskom morale su se svesti na skromnija očekivanja. Ono što je od rezultata oslobodilačke borbe Crne Gore morala respektovati Austro-Ugarska – bila je krajnja granica popuštanja Rusije. I pored nepravdnih potiskivanja i nametnutih ograničenja, Crna Gora je stekla minimalne uslove za samostalnu državnu egzistenciju i razvoj.

Nakon slavodobitnog vojevanja i sticanja međunarodno verifikovanog suvereniteta, Crna Gora je pregla, predvođena knjazom Nikolom, da romantičnu sliku o „vojenom taboru“ zamijeni slikom organizovane države. Dosljedno tom imperativu knjaz Nikola je podsticao i pomagao pregaoce širom otadžbine u njihovim trudoljubivim djelima na polju prosvjete i kulture, izgradnje puteva i mostova, zanatskih i trgovačkih radnji i proizvodnih preduzeća, koja značajno Crnu Goru okreću licu vremena.

U razdoblju 1882.-1905. izgrađeno je oko 450 km drumova. Pruga Bar-Virpazar puštena je u saobraćaj 1908. godine. Naporedo sa ovim počela su da se otvaraju industrijska preduzeća u drvnoj industriji i industriji duvana. 1896. godine podiže se Fabrika za proizvodnju bira „Onogošt“. Od ustanovljenja domaće valute - perpera, ubrzano je počeo da se razvija bankarski kapital.

Ubrzo poslije Berlinskog kongresa, kojim je teritorija Crne Gore više nego dvostruko uvećana, izvršene su odgovarajuće državne reforme. Knjaz Nikola je 2. aprila 1879. godine sazvao na Cetinju (posljednju) skupštinu narodnih glavara na kojoj je ukinut Senat i izvršene su reforme u državnoj upravi. Umjesto Senata i okružnih nadležstava ustanovljeni su Državni savjet, ministarstva i Veliki sud. Po toj odluci Državni savjet sastavljaju svi ministri i ona lica koja naimenuje knjaz. Taj je Savjet imao nadležnosti i funkcije zakonodavnog tijela. Bio je stvarno neka vrsta narodne skupštine. Od ministarstava bila su samo ova: spoljnih poslova, unutrašnjih poslova, pravde, finansija i vojske. Prosvjeta je bila spojena sa ministarstvom finansija. Na ovoj skupštini crnogorskih glavara Crna Gora sa čitavom proširenom teritorijom podijeljena je na deset nahija: Katunsku, Riječku, Crmničku, Lješansku, Primorsku, Brdsku, Nikšićku, Zetsku, Moračku i Vasojevičku.

Sa proširenjem političkih granica Crna Gora je dobila i rimokatoličkih i muslimanskih stanovnika. Pored potpune slobode vjeroispovijesti, i jedni i drugi ne samo što uživaju sva građanska prava kao i njihovi sugrađani pravoslavne vjere, nego im je gospodar poklonio i mnoge povlastice i oslobodio ih od vršenja mnogih dužnosti, koje pravoslavni crnogorski državljani vrše, a koje bi makar i izdaleka mogle nepovoljno uticati na njihovu vjersku osjetljivost.

Kad su ratne trube utihle, opšte prosvjetno-kulturne prilike u zemlji postaju povoljnije. Broj osnovnih škola u Knjaževini Crnoj Gori rastao je iz godine u godinu, pa su 1900. godine bile 104 osnovne škole. Godine 1880. otvorena je realna gimnazija na Cetinju, a 1893.g. poljoprivredna škola u Podgorici. Gimnazija u Podgorici otpočela je sa radom 1907. godine, a 1913. otvorene su gimnazije u Nikšiću, Pljevljima, Peći i Beranama.

Najveće je ipak dobro knjaz Nikola učinio svom narodu podizanjem novih varoši. Znajući, da su varoši trgovački i kulturni centri jednoga naroda, on je osim Danilova Grada osnovao i Mirkovu Varoš kod Podgorice između Morače i Ribnice, novu varoš Nikšić na ruševinama staroga Onogošta, novu varoš Bar i Kolašin, a njegovim nastojanjem unapređuju se još i varošice: Njeguši,

Grahovo, Andrijevića, Šavnik, Žabljak, Velimlje itd. Slobodno se može reći, da je on podigao i Cetinje i Rijeku ...

U prethodnom broju moglo se (u okviru programa rada Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske za ovu godinu) pročitati da je u pripremi monografija „Josip Slade – život i djelo“, a u ovom broju nije bez razloga u podnaslovu priloga o ekskurziji splicana u Crnu Goru napisano: „Putevima Josipa Slade – Trogirana“. Stoga vjerujemo da će čitaocima biti zanimljiv i sljedeći pasus u kojem se govori o ulozi tog istaknutog arhitekta u izgradnji novog Nikšića.

Za nekoliko godina po oslobođenju od Turaka varoš je zadržala uglavnom isti izgled koji je imala i pod Turcima ... Kad su 1882. godine došli ustaši iz Hercegovine i Boke, i njima se naglo umnožilo stanovništvo u varoši, osjetila se potreba za podizanjem novih kuća. Odmah po oslobođenju Nikšića i knjaz Nikola se nosio mišlju da na mjesto turske, neuređene, podigne novu varoš. Na molbu građana Nikšića da im se odredi mjesto za podizanje varoši došao je u Nikšić u proljeće 1884. godine knjaz Nikola, sazvao građane i objavio im da je donio plan nove varoši. Taj je plan knjazu izradio inženjer Slade, rodom Dalmatinac. Po planu inž. Sladea sredinu nove varoši čini četvorougona prostrana pijaca, a iz nje se šest ulica grana zvjezdasto ... Najljepše su građevine u novoj varoši saborna crkva, hram sv. Vasilija Ostroškog, osvećena 1900.g. u slavu izginulih crnogorskih, brdskih i hercegovačkih junaka u ratovima 1876-78. godine. Ispod nje je dvor kralja Nikole ...

Urbanistički plan Nikšića iz 1883. godine

Međunarodnim priznanjem državne nezavisnosti 1878. godine, Crna Gora je stekla pravo da otvara svoja poslanstva u inostranstvu i da prima diplomatske predstavnike (ambasadore-konzule) drugih zemalja. Zato je tek nakon Berlinskog kongresa Crna Gora počela da uspostavlja zvanične diplomatske odnose sa evropskim državama. Samo nekoliko mjeseci poslije Berlinskog kongresa uspostavljeni su zvanični diplomatski odnosi između Crne Gore i Rusije. Septembra 1878. godine

Rusko poslanstvo na Cetinju

Rusija je, naime, imenovala svog poslanika u Crnoj Gori. Krajem 1878. godine i Francuska je imenovala svog poslanika u Crnoj Gori. Nakon Rusije i Francuske, tokom 1879. godine na Cetinje su stigli poslanici Velike Britanije, Austro-Ugarske, Italije i Turske. Početkom 1881. na Cetinje je stigao i diplomatski predstavnik Grčke. Tek 1897. uspostavljeni su zvanični diplomatski odnosi između Crne Gore i Srbije, i Crne Gore i Bugarske. Njihovi poslanici došli su iste godine na Cetinje. Pored ovih evropskih zemalja, Crna Gora je 1905. godine uspostavila diplomatske odnose i sa Sjedinjenim Američkim Državama. Posljednja zemlja sa kojom je Crna Gora uspostavila diplomatske odnose bila je Njemačka. Njemačko poslanstvo na Cetinju otvoreno je 1906. godine.

D A R

Grb Crne Gore iz vremena Berlinskog kongresa

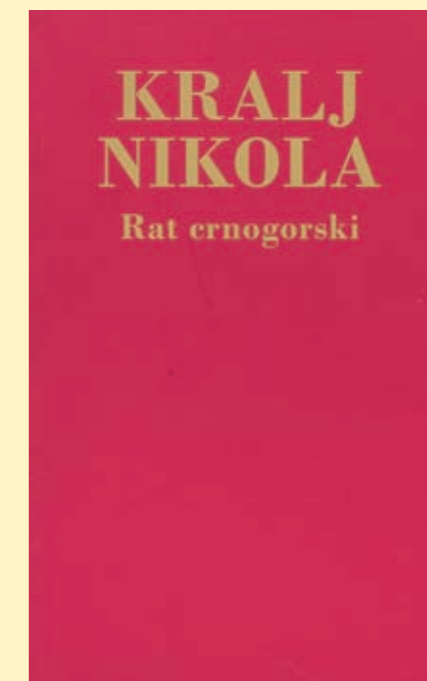
Državni grb Crne Gore

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske sa zahvalnošću je primila dva vrijedna poklona: stari crnogorski grb iz perioda međunarodnog priznanja Crne Gore na Berlinskom kongresu 1878. godine i državni grb Crne Gore. Ti će grbovi – koje je izradio i, posredstvom Centra za iseljenike Crne Gore, darovao dr. Dragan Krivokapić iz Nikšića, osnivač umjetničke radionice za izradu eksponata inspirisanih istorijom Crne Gore – dobiti svoje trajno mjesto u prostorijama Crnogorskog doma u Zagrebu.

NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE

NOVI NASLOVI

Izložba fotografija u Crnogorskom domu u Zagrebu
NACIONALNI PARKOVI CRNE GORE

Crno jezero (Durmitor)

Zmijinje jezero (Durmitor)

Biogradsko jezero

*Kapetanovo jezero
(Moračka kapa)*

Skadarsko jezero